

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

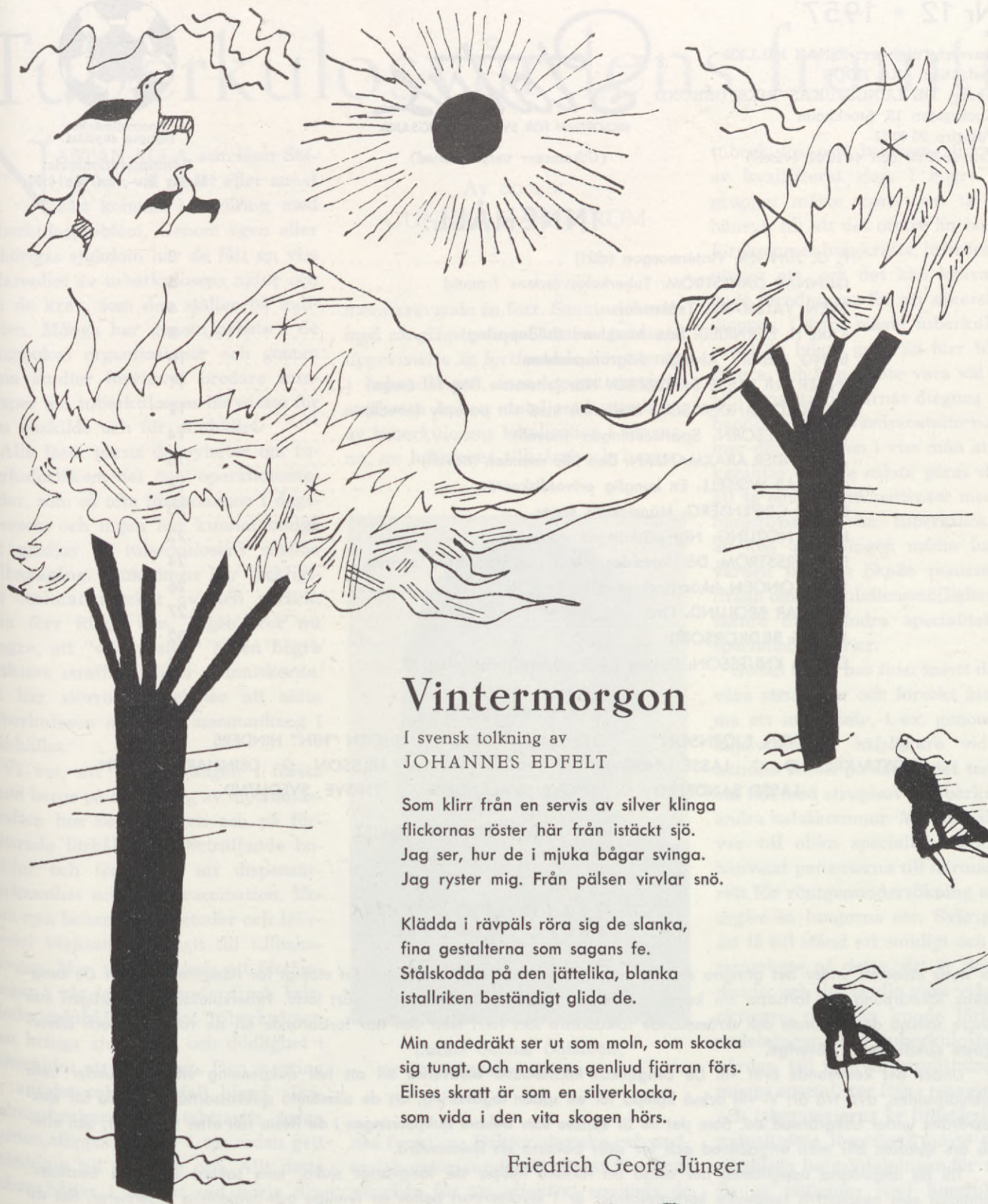
Status

Pris 2:50

Sting

Julen 1957

Vintermorgon

I svensk tolkning av
JOHANNES EDFELT

Som klirr från en servis av silver klinga
flickornas röster här från istäckt sjö.
Jag ser, hur de i mjuka bågar svinga.
Jag ryster mig. Från pälsen virvlar snö.

Klädda i rävpäls röra sig de slanka,
fina gestalterna som sagans fe.
Stålskodka på den jättelika, blanka
istallriken beständigt glida de.

Min andedräkt ser ut som moln, som skocka
sig tungt. Och markens genljud fjärran förs.
Elises skratt är som en silverklocka,
som vida i den vita skogen hörs.

Friedrich Georg Jünger

En darsin 9

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER
 Redaktör: ÅKE ROOS
 Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
 Kocksgatan 15, Stockholm
 Postgiro 95 00 11
 Tel. 41 39 99 och 44 40 40 (växel)

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

(Utkommer varje månad)

Kontrollmärke
lagligen skyddat

Prenumerationspris:
Helår 8:—, halvår 4:50

INNEHÅLL:

F. G. JÜNGER: Vintermorgon (dikt)	3
GUNNAR DAHLSTRÖM: Tuberkulosvårdens framtid	5
SVEN VALLMARK: Tvåkronan	6
KARL H. HERNRIED: Bror Marklund (bilduppslag)	8
BANG (Barbro Alving): Julgransproblem	10
INGER och LASSE SANDBERG: När jultomten flög fel (saga)	11
NILS-OLOF ANDERSSON: Madonna med vitt paraply (novell)	12
AXEL SIREBORN: Sparkstöttingen (novell)	14
ALEXANDER ARAXMANJAN: Den lille mannen (novell)	16
GUNNAR WIRSELL: En kunglig privatdiskontör	18
ERWIN GRIPENBERG: Människans seger	20
HANS NORLING: När påskdagen var nyår	22
BO FORSSTRÖM: Då Lionardos Mona Lisa stals från Louvren	24
JULSALONGEN (skämtteckningar)	26
GUNNAR BROLUND: Ord, ord, ord	27
JULENS BILDKORSORD	32
GÖSTA KNUTSSON: Debatt i fullmäktige (pristävling)	34

ILLUSTRATIONER:

SVEN BJÖRNSON ♦ OVE DAHLSTRAND ♦ BJÖRN "HIN" HINDERS
 GÖSTA KRILAND ♦ LASSE LINDQVIST ♦ HANS "HÄVEN" NILSSON ♦ GUNNAR PERSSON
 LASSE SANDBERG ♦ YNGVE SVALANDER ♦ YNGVE SVEDLUND

OMSLAG: ELSIE-BRITT STENQVIST

Status tackar

sin stora läsekrets under det gångna året för dess ekonomiska stöd, som gjort det möjligt för tidskriften och för De Lungsjukas Riksförbund att fortsätta sin kamp för bättre villkor åt de lungsjuka i vårt land. Tuberkulosen är visserligen inte längre samma dominerande och skrämmande folkdödare som förr, men den hör fortfarande till de vanligaste och allvarligaste sjukdomarna i Sverige.

Under det kommande året vill De Lungsjukas Riksförbund medverka till att full sjukpenning utbetalas under hela sjukhjälpstiden, dvs. två år. Vi vill också kämpa för en sådan lagändring, att de allmänna sjukförsäkringarna får svara för sjukhusvården under obegränsad tid. Som det nu är sänkes som bekant sjukpenningen i de flesta fall efter 90 dagar, och efter två års sjukdom blir man utförsäkrad och får själv bekosta sin sjukhusvård.

Till de angelägna uppgifterna hör också att försöka hjälpa de långvarigt sjuka, som saknar lämpliga bostäder. Samtidigt som exempelvis lungsjuka konvalescenter är i mycket stort behov av rymliga och hygieniska lägenheter, har de av flera skäl svårare än andra att hävda sig i bostadskonkurrensen. Här finns möjlighet att inrätta speciella bostadslån för handikappade bostadssökande.

Vid årets kongress med De Lungsjukas Riksförbund beslutade man utvidga medlemsunderlaget, så att även sådana sanatoriepatienter (och f. d. patienter) som lider av exempelvis lungcancer och silikos skall få tillhöra förbundet liksom dess lokala patient- och konvalescentföreningar.

Vi hoppas på fortsatt förståelse från allmänhetens sida för våra strävanden. Genom att köpa Status, som utkommer varje månad, hjälper ni nu både tuberkulossjuka och andra lungsjuka.

God Jul och Gott Nytt År

önskar

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

RED. FÖR TIDSKRIFTEN STATUS

Tuberkulosvårdens framtid

NASTAN ALLA, som läser Status, har väl på ett eller annat sätt kommit i beröring med tuberkulosproblem. Genom egen eller anhörigas sjukdom har de fått en viss erfarenhet av tuberkulosens natur och om de krav, som den ställer på individen. Många har genom arbete i de lungsjukas organisationer och genom egna studier förvärvat bredare kunskaper om tuberkulosens betydelse för den enskilde och för samhället.

Alla läser gärna de nyheter om tuberkulosläkemedel och operationsmetoder, som så ofta förekommer i dagspressen, och ingen har kunnat undgå att glädjas åt tuberkulosens snabba tillbakagång. Sjukdomen har lyckligtvis förlorat mycket av den skräck, som förr följde den. Ingen tror nu längre, att "vita pesten" är en högre maktens straffdom över människorna. Vi har större möjligheter att sätta tuberkulosen in i dess sammanhang i samhället.

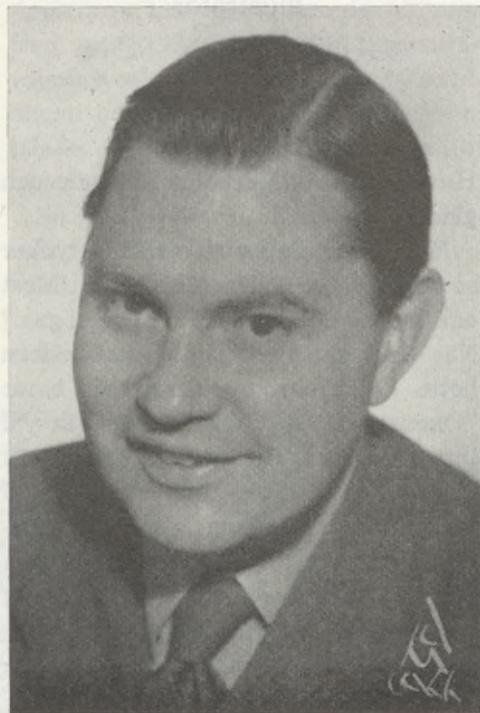
Vi vet, att tillbakagången i första hand beror på en ökning av motståndskraften hos befolkningen och på förbättrade förhållanden beträffande bostäder och föda, och att dispensärverksamhet och BCG-vaccination, liksom nya behandlingsmetoder och läkemedel verksamt bidragit till tillbakagången. Men vi vet också, att försämringar i vår levnadsstandard och bristande vakthållning mot tuberkulosen kan bringa sjuklighet och dödlighet i tuberkulos att stiga igen. Den stegring av antalet tuberkulosfall bland alkoholmissbrukare, som iakttagits sedan spriten släppts fri, har t. ex. redan gett anledning till allvarlig oro. Allt detta måste hållas i minnet vid varje diskussion om tuberkulosvårdens framtid.

En sådan diskussion är för närvarande aktuell. Tuberkulosjukligheten har i vårt land sjunkit så, att på de flesta sanatorier vårdplatser nu står lediga. Det är strängt taget bara storstädernas tuberkulosjukhus, som ännu är fullbelagda. Det är då naturligt, att man måste planera för hur dessa ledigblivna platser skall användas.

Bland landets lungläkare råder principiell enighet om att tuberkulosvården numera blivit materiellt mycket

Av docent
GUNNAR DAHLSTRÖM

mera krävande än förr. Sanatoriekuren med sängläge och sedermera graderad uppevistelse är fortfarande hörnstenen i behandlingen, men operationsverksamheten kräver detaljerad utredning av tuberkulosens lokalisation i lungorna, av luftrörens tillstånd och lungor-

Docent Gunnar Dahlström,
Söderby sjukhus

nas funktion. Bakteriologiska och andra laboratorieundersökningar är oundgängliga för att effektivt använda de nya läkemedlen. Alla dessa nödvändiga undersökningar kräver mer personal och ökade utrymmen på sjukhusen. Den läkare, som nu sysslar med tuberkulosvård, måste ha mycket större resurser till sitt förfogande än hans kollega för bara 10—20 år sedan och det skulle vara ett riskabelt misstag att ännu skära ner anslagen till tuberkulosvård och tuberkulosforskning.

Tuberkulosen var förr en ungdomens sjukdom; nu är det långtifrån ovanligt, att 50—60-åringar sjuknar i

tuberkulos och behöver sjukhusvård av kvalificerat slag. I högre åldersgrupper måste man t. ex. ta speciell hänsyn till att det oftare än hos yngre förekommer lungkräfta, luftrörsutvidgningar etc. och det kan krävas ingående utredningar för att säkerställa en diagnos. Därför måste tuberkulosläkaren i än högre grad än förr bli lungläkare, och han måste vara väl insatt i alla lungsjukdomarnas diagnos och behandling. Sjukvårdsanstalterna kommer därmed även i viss mån att ändra karaktär, och de måste göras skickade att ta emot också patienter med andra lungsjukdomar än tuberkulos. Även av den anledningen måste lungsjukvården tillföras ökade resurser både ifråga om konsultationsmöjligheter med läkare inom andra specialiteter och speciallaboratorier.

Sedan länge har man insett detta vid våra sanatorier och försökt åstadkomma ett samarbete, t. ex. genom att en konsulterande halsläkare vid regelbundna besök på sanatoriet tagit hand om fall med struphuvudtuberkulos och andra halsåkommor. Man har sänt prover till olika speciallaboratorier och hänvisat patienterna till närmaste lasarett för röntgenundersökning av andra organ än lungorna etc. Svårigheterna att få till stånd ett smidigt och fullgott samarbete på detta sätt är dock betydande, och det skulle vara vida fördelaktigare, om man kunde förlägga de avdelningar, där tuberkulosfall skall vårdas, till sjukvårdsinrättningar, där många specialister finns representerade och laboratorierna är fullständiga. Den naturligaste lösningen måste vara, att särskilda lungavdelningar för vård både av patienter med lungtuberkulos och patienter med andra lungsjukdomar, bleve förlagda till länens centrallasarett. Därmed skulle konsultationsmöjligheterna ökas inte bara för lungläkaren. Övriga läkare vid lasarettet skulle kunna anlita denne för konsultationer inom hans specialområde, och detta borde kunna bidra till att patienter med lungsjukdomar bleve snabbt och effektivt omhändertagna.

De sanatorier, som vid en sådan omplacering kunde frigöras, skulle kunna användas för andra sjukvårdsändamål,

(Forts. på sid. 31)

TVÅKRONAN

Berättelse av
SVEN VALLMARK

Illustratör
GUNNAR PERSSON

VI VAR EN RÄTT blandad samling, som låg på Ridderhallen på sensommaren 1942. Ridderhallen var en av sanatoriets fyra ligghallar och som framgår av namnet var den avsedd för manliga patienter. Genom tvärväggar var den indelad i tre avdelningar med fem liggstolar i varje. Den här lilla berättelsen handlar om de fem som låg i mitten, eller rättare sagt om ett par av dem.

Längst till vänster låg Målarn, som var konstnär. Efter honom följde Argentina. I mitten låg Prosten. Och till höger om honom Kapten och jag.

Argentina hade vuxit upp nere i Sydamerika. Han var visserligen svensk, men han hade sydländskt påbrå på mödernet och talade mest spanska, när familjen flyttade över till Sverige. Han lärde sig dock snabbt svenska, som han talade med stark spansk brytning på så sätt att han drog ut alla korta slutvokaler på ett karakteristiskt sätt, som lät mycket lustigt. Han var unga pojken, ännu inte fyllda tjugu år.

Han var mytoman, det vill säga att han hittade på historier av det mest osannolika slag för att förgylla upp tillvaron för sig själv och för oss. Vi redade oss ibland på hans lättvindiga sätt att handskas med sanningen, men på det hela taget tyckte vi att det var roligt att höra på hans märkliga upplevelser. Det var någon anhängig, en "tant", som betalade vården för honom. En dag sa han: "Min tant är så rik. Hon har femhundra miljoner." När vi sa åt honom att han åtminstone kunde ha nöjt sig med fem miljoner, så sa han utan att visa sig det minsta generad: "Ja, det är kanske fem miljoner." Han hade lika gärna sagt fem miljarder, om vi hade föreslagit det.

Huvudsaken var att det klingade och glädde.

En annan gång sa han: "Jag tycker så mycket om svensk historia. Mest om Gustav Adolf och Axel Oxenöga." När vi påpekade att gamle rikskanslern hette Oxenstierna, så sa han bara: "Oxenstierna eller Oxenöga, det är väl inte så noga." Han var impulsiv och gladlynt och alltid hjälpsam, och vi tyckte bra om honom. Var det en insamling av något slag, så tömde han alltid ut börsen och sa: "Du kan ta det som finns." Det gjorde vi naturligtvis inte, för vi visste att det var allt han hade att röra sig med. Men det var något av spansk hidalgo över honom, fattig men slösaktig: allt mitt är ditt.

På hösten blev det ovänskap mellan honom och Kapten, som var en människa av helt annan läggning. Kapten var finsk officer, hade varit med i första vinterkriget mot ryssen, fått en betongvägg över sig vid en bunker-sprängning och bar märken efter en rysk handgranat. Han var en stor, kraftig karl och bar en rad blanka medaljer på söndagsuniformen. Till det yttre såg han rätt bister ut, med små ögon och ett långt ärr över ena kinden. Men i själva verket var han snäll som ett barn och ganska vek invärtes. Som de flesta finnar var han tystlåten. På ligg-

hallen pratade han finska med Prosten, som var komminister uppifrån Tornedal, och spelade schack med mig.

Det var den sensommaren och hösten som tyskarna ryckte fram mot Stalingrad för att ringa in Moskva i en väldig omslutningsrörelse från öster. Liksom alla andra var vi amatörstrateger litet till mans på ligghallarna. Och det är klart att Kapten var den stora auktoriteten. Han hade varit med själv och berättade, hur han legat och tryckt en iskall vinternatt vid en korsväg borta på Näset under ryssarnas artillerield. Bredvid honom låg en hög med stelfrusna stupade, som hade samlats upp för att föras bakåt. En granat slog ned intill. "Och en like for upp och slog armen om halsen på mig. Jag blev rädd och sprang på näpna fötter rakt genom artillerielden, bara sprang." Vi hörde gärna på hans sjungande finska uttal och drog väl litet på mun åt hans "en like" och hans "näpna fötter". Men kanske var ändå "en like" inte ett så tokigt ordval.

När Kapten kom in på de strategiska frågorna, blev också han talför. I stora, svepande drag skissade han upp krigets fortsatta förlopp, sådant han tänkte sig det. Tyskarna hade visserligen litet svårt, ja, rent besynnerligt svårt, att hålla hans tidtabell för framryckningen, men att de ändå skulle ta både Stalingrad och Moskva och knäcka Ryssland definitivt den hösten, det var han bergfast övertygad om. Man riktigt såg hur han blomstrade upp i takt med den tyska framryckningen. På ett par månader gick han upp tjugu kilo i vikt, och överläkarn sa åt honom att han läkte ut sina caverner så det var en fröjd att se.

Någon gång i mitten av september började striderna på Donstappen fram-

för Stalingrad. Ögonen lyste på Kapten. Nu gick det som det skulle. På några dagar, högst en vecka, borde tyskarna kunna ta staden, och sen var Volga-övergången säkrad, och den stora upprullningen mot öster och norr kunde börja. Sen skulle det inte dröja länge, innan det blev Moskvas tur.

Men mitt under den segervissa föreläsningen höjde Argentina sin röst och sa till allmän häpnad med sitt vanliga släpande tonfall, som gjorde att hans ord tycktes få något föraktfullt över sig: "Nää du, Kapten, nazisterna kan aldrig ta Stalingrad. Jag slår vad om två kronor." Vi tyckte alla att det var barnsligt, för ingen tvekade om Stalingrads öde under dessa septemberdagar. Och Målarn sa ironiskt: "Säg tvåhundra miljoner i stället. Kapten kan behöva en hacka. Du kan ju låta tanten betala." Men den gången stod Argentina på sig: "Jag säger två kronor." Kapten var märkbart irriterad men antog vadet, och båda två skaffade sig någon dag senare var sin tvåkrona, som deponerades hos Prosten för att finnas till hands.

Det dröjde inte så länge, innan Kapten kom med en uppgift ur någon finsk eller tysk tidning om att Stalingrad nu praktiskt taget var erövrat och sa att

Kapten blev alltmer förbittrad på de svenska radionyheterna...

Argentina lika gärna kunda klämma fram med tvåkronan. Men Argentina vägrade och hänvisade till svenska tidningar och till nyheterna i radion, som talade om fortsatt motstånd i den allt hårdare trängda staden.

Så gick veckorna. Kapten blev alltmer förbittrad på de svenska nyheterna. Han slutade helt att läsa svenska

tidningar och höll sig i stället enbart till segeromsusade finska bulletiner. Och han anhöll hos överläkaren om att få ha en radio inne på salen för att kunna ta in de finska nyhetssändningarna och slippa de svenska förvrängningarna i lokalradions lurar. Stämningen mellan honom och Argentina blev mer och mer spänd och det var just inte så roligt på hallen ibland.

I den vevan for jag på operation och kom tillbaka först till jul. Det dröjde visserligen innan jag åter kom ut på hallen. Men både Kapten och Argentina hälsade på mig på salen. Alltjämt var vadet oavgjort. Ingendera parten gav med sig. Den ryska motstötten var sedan länge i full gång. Stalingrad var nu en av ryssarna belägrad stad, och det var inte många som tvekade om utgången. Men Kapten var orubblig. Även sedan von Paulus hade sträckt vapen i slutet av januari 1943, vägrade han blankt att medge att han hade förlorat vadet. Han läste i stället upp något ur någon finsk tidning, som sa att motståndet fortsatte, och förklarade att till våren skulle tyskarna komma med undsättning och Stalingrad snart vara helt i tysk hand. Men han trodde knappast längre på vad han sa.

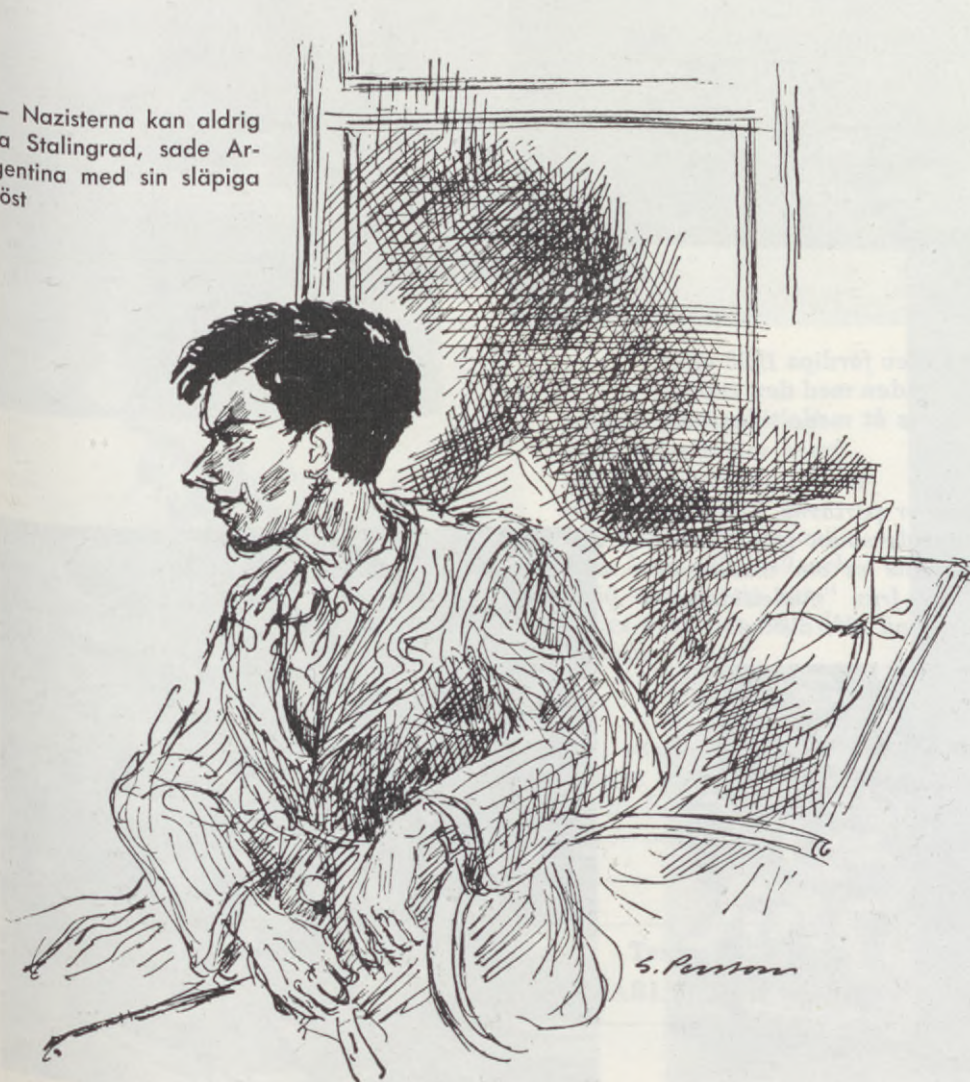
◇

Det blev en solig, varm och tidig vår det året. En februaridag låg vi och njöt av solgasset på hallen. Så sa Argentina något om att nu kunde det ändå vara dags för tvåkronan. Han fick inget svar. Men Prosten, som låg i mittan, sa med låg röst något på finska till Kapten och räckte honom myntet. Kapten drog till med en finsk ed, och sekunden efteråt blänkte silverslanten i luften och slog ned på den snötäckta gång- en framför ligghallen. "Du kan hämta den själv", sa han kort och reste sig upp och gick in. Det blev tryckande tyst, för vi förstod ju alla hur han kände det och vad det innebar för honom att ha förlorat det vadet. Men också den gladlynte och obekymrade Argentina mörknade. "Jag springer inte och plockar pengar på backeen!" sa han. När vi hade vikit ihop våra sovpåsar och gått in, låg tvåkronan kvar.

Den låg där i dagar och veckor. Den snöade över och försvann och kom fram igen, när snön smälte. Ingen rörde den. Historien spred sig och snart kände alla på sanatoriet till den. Man gick dit och tog sig en titt på tvåkronan och undvek att trampa på den under promenaderna. Det var som om hela

(Forts. på sid. 33)

— Nazisterna kan aldrig ta Stalingrad, sade Argentina med sin släpiga röst

BROR MARKLUND

På bilden ovan syns "Historiens portar", som blev färdiga 1952 efter 13 års arbete. Den vänstra porten skildrar forntiden med den enögde guden som centralfigur, medan den högra ägnas åt medeltiden med missionsmunken i centrum.

De övriga bilderna på denna sida är detaljer ur portarna. Detaljen nedtill till höger föreställer renjagande stenåldersmän från "fortidsporten". På bilden ovan till höger påminns vi om medeltida fårskötsel, medan detaljen nedtill — även den från "medeltidsporten" — visar våra förfäder under bl. a. bastubad och älskog.

Bror Marklund, Stockholm, en av vårt lands förnämsta skulptörer, fyller 50 år i december månad i år. Han är bördig från Ångermanland. Åren 1932—1934 studerade han vid Konst-högskolan i Stockholm, och vidare kan nämnas, att han bl. a. företagit studieresor till Frankrike och Italien.

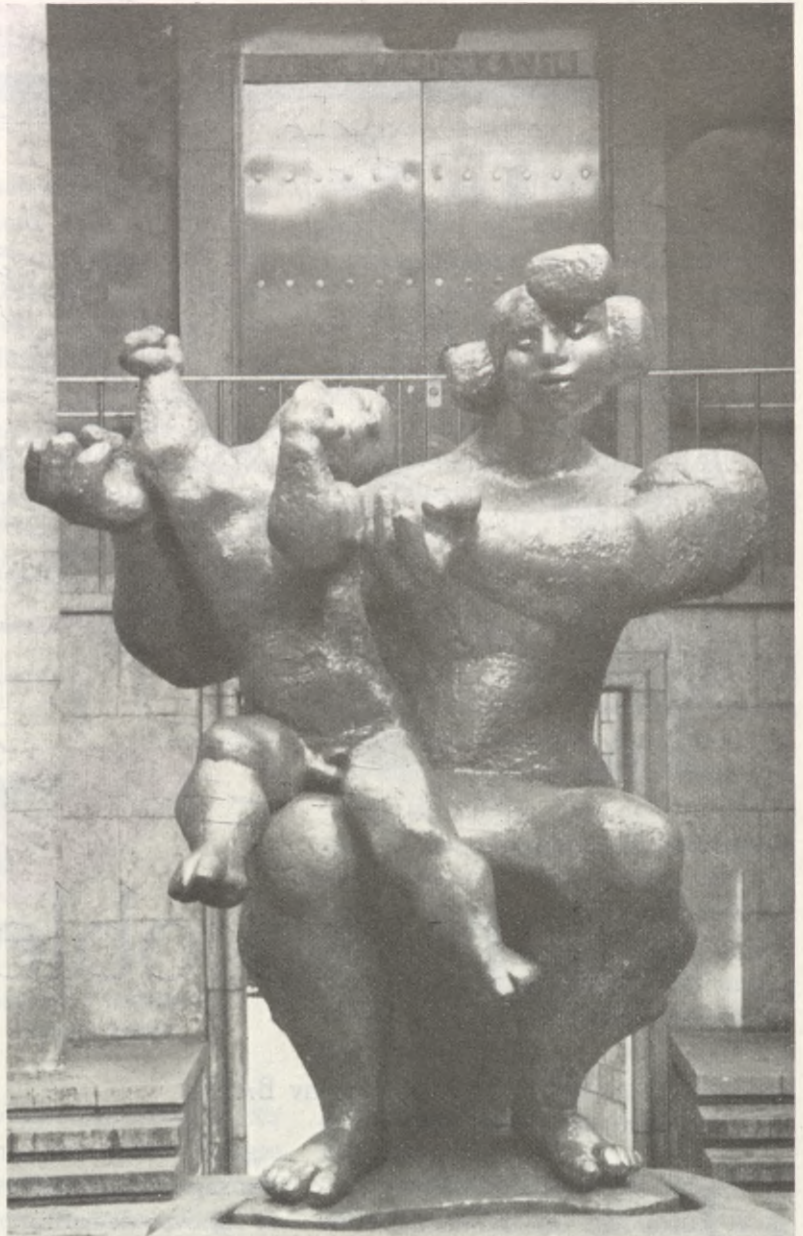
Av hans tidigare större verk kan nämnas brunnen i Varberg — i den utlysta tävlingen segrade han 1937 med förslaget "Badande ungdom". Tio år yngre är hans flyktingmonument i Sibbarp.

Bror Marklunds hittills största arbete är "Historiens portar" — bronsportarna på Statens historiska museum i Stockholm, vilka skildrar Sveriges historia under forntiden och medeltiden. Hans senaste större arbete är den omdebatterade skulpturen "Mor och barn", som i fjol restes på kanslihusets gård i Stockholm. De vidstående bilderna visar "Historiens portar" och "Mor och barn".

Bror Marklund i sin ateljé i Stockholm

Så här ser den ut i sin slutgiltiga form — skulpturen "Mor och barn" på kanslihusets gård i Stockholm

Bilden till höger och ovan till vänster visar tidiga skissartade förslag till skulpturen "Mor och barn". Förslagen, som kom till 1949 och 1950, skiljer sig som synes avsevärt från det slutliga verket.

Till vänster en av de många tecknade förstudierna till "Mor och barn"

Text och Foto:
KARL H. HERNRIED

Julgransproblemet

Kåseri av BANG

DET VAR DET HÄR med granen, för det första. Den är värd ett kapitel för sig, och det handlar ingalunda om glitter och glans och skimret i strålande barnaögon. Det handlar om en gubbe, en såg och två vresiga kvinnor i julekvällen. Alla människor kan ju inte vara födda med ögonmått. Hade jag haft det så skulle jag inte ha köpt den gran som en grabb fick släpa hem åt mig på julafton. Han såg ut som ett timmerlass och lät som ett sådant, aldrig visste jag att det kunde gnissla så hemskt i en liten gosse. Och när jag stannade framför porten och fryntligt antydde att det var åtta trappor sänkte sig granen med ett litet sus till marken, ett blixtnabbt trassel av armar och ben förmärktes under dess mäktiga stam och den lille gossen var försvunnen till en annan stadsdel med min enkrona innan jag hann vare sig nysa eller blinka.

Det var nu för övrigt inte det jag ville göra, jag ville gå tillbaka och säga saker till rackargubben som hade sålt granen.

— Går den där in i min våning? — frågade jag då, jag tyckte ju själv att

den såg ovanligt reslig ut där den höjde sig över de andra.

— Appsolut, svarade den lille gubben ur alla sina yleschalar och mustascher och tittade på mig med hela den friborna svenska lantmannastammens pålitlighet i blicken.

Jag undrar var han trodde att jag bodde — i Blå Hallen? Visserligen ha-

de jag sagt att jag inte ville ha någon larvig liten pluttgran, men steget från larviga små pluttgranar till dem som står framför offentliga byggnader med kommunala ljus i är dock stort. Min var en sådan. Och ännu mången jul kommer jag att grubbla över var odalmännen får sin skarpblick ifrån. Den här, där han stod med galoscher och näsdropp och det hela, han såg på en halv kilometers avstånd att här kom ett ivrigt fruntimmer som inte var barnfött i villande skogen. Ett som inte såg om hon köpte en gran som hon fick vika på mitten för att få in i hemmets lugna vrå. Och han handlade snabbt som en sportfiskare, han krokade in mig och släppte och ryckte under sävligt förtal av alla andra granar tills min lycka och mitt liv hängde på att jag fick den här barrbeklädda mammuthistorien.

◇

Jag fick den. Knakande lyckades jag släpa den så långt som ner i källarvåningen, det är inte omtyckt i bättre Gärdeshus med damer som står och sågar av stora timmerstockar i huvudentrén på årets heligaste kväll. Så fick jag låna portvaksfruns såg, den var skarp i början på 90-talet och det slog ut stora ångestfulla rostfläckar på den bara den fick syn på min gran. Familjens andra handfasta kvinna, Viran, tillkallades, men de krafter hon hade kvar när hon hade talat om vad hon ansåg om mitt förstånd var inte mycket att säga av Sveriges största gran med. Och så måste jag fråga en sak: vad gör vi med all kådan i detta land? Använder industrin den? Bara i och

(Forts. på sid. 28)

Den liknade inte en gran längre. Den var en bisarr buske av något exotiskt slag.

DET VAR DET ÅRET, då jultomten hade bestämt sig för att åka runt och dela ut julklapparna i helikopter. Det var samma år, som jultomten Stor-Nisse fick sin förfärliga julhosta, och tomtedoktorn förbjöd honom att stiga ur sängen på 10 dar. Stor-Nisse bestämde då att Lill-Nisse skulle köra helikoptern åt honom. Det var på så sätt den här underliga julklappsresan kom till. Nu ska du få höra!

Redan dagen före julaftonen skulle de ge sig av. Jultomtens säck stod packad med massor av paket. I en del låg det dockor och bilar, i andra kälkar och skidor och skridskor. Tomtemor hade suttit ända från Luciadan och diktat julklappsrim, och Stor-Nisse hade förmanat Lill-Nisse att köra både fort och försiktigt.

— Tänk på att det är på dig det beror om barnen får sina julklappar i år, hade han sagt.

Lill-Nisse var både glad och litet rädd, när han tänkte på den långa resan han skulle ut på.

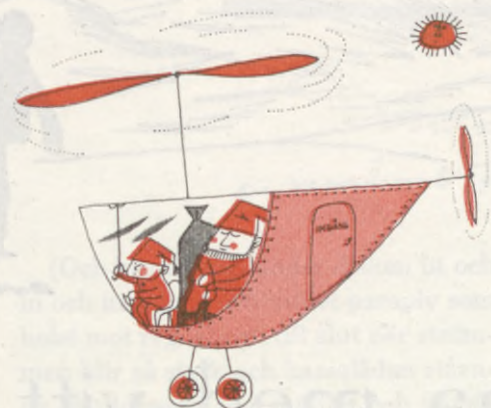

Äntligen var det tid att fara. Tomtemor vinkade med förklädet när helikoptern lyfte från marken med ett stilig brummande.

— Vi börjar i Skåne i år, sa Jultomten. Du kan bara styra rakt söderut. Jag säger ifrån när vi skall gå ner i Malmö. Kör nu fort så vi kommer hem i tid till julottan.

Helikoptern brummade och surrade fram över Sverige. Det gick så bra att

styra. Inga vilsekomna påskkäringar eller flygmaskiner kom i deras väg. Jultomten, som var mycket trött efter allt jularbetet, började så smått nicka med huvudet över Jämtland och Härjedalen. När helikoptern styrde in över Dalarna, snarkade han och sov så skönt. Lill-Nisse fortsatte söderut, men när helikoptern for över Skåne och Malmö sov Jultomten fortfarande, och

Stor-Nisse somnade i helikoptern, medan Lill-Nisse körde

Lill-Nisse flög vidare rakt söderut, för han kände ju inte till trakten. Längre och längre söderut for de. Över hela Europa, ut över Medelhavet och in över Nordafrikas kust.

— Nu borde vi väl ändå snart va framme i Malmö, sa Lill-Nisse för sig själv. Just då vaknade Jultomten.

— Gå ner, gå ner, ropade han, vi har kommit för långt. Lill-Nisse skyndade sig att lyda, och så kom det sig att helikoptern nästan dunsade ner på marken. Jultomten klev pustande ur. Det var alldeles ohyggligt varmt. Marken,

som han stod på var täckt av sand så långt ögat såg, och tvärs igenom de tjocka skidpjäxorna brände sanden.

— I Skanör och Falsterbo finns det sand, sa Jultomten till Lill-Nisse, som hade klätt av sig vinterpälsen och stod och torkade svetten ur pannan. Men i Sverige är det ju faktiskt snö nu. Jag tror vi har farit alldeles på tok för långt. Vi är bestämt mitt i själva öknen!

Just det. Mitt i den stora Sahara-öknen stod nu Jultomten och pustade, med julklappar till alla barnen hemma i Sverige. Vad skulle han göra? Ja, han kunde ju vända tillbaka hem igen, tycker du kanske. Men det var lättare sagt än gjort. Bensinen till helikoptern var nästan slut. Inget vatten hade de med sig heller, och båda var förfärligt törstiga efter den långa, varma färden. Och det värsta av allt var, att varken Jultomten eller Lill-Nisse visste åt vilket håll HEM låg.

— Vänta här medan jag kilar upp på närmsta sandkulle och spejar, sa Lill-Nisse.

— Hurra, här kommer massor av folk, ropade han till Jultomten. Hitåt, här är vi! Och han svängde sin luva och snart var människorna framme. Ja, det var inte bara människor, det var får och getter och kameler, som kom vandrande för att hjälpa Jultomten. Barnen, som var med, blev så glada när de fick se att det var själva jultomten, som ramlat ner mitt i öknen. De samlades runt om honom och dansade och hoppade och sjöng, och tom-

(Forts. på sid. 30)

Ökenbarnen blev väldigt glada för kälkarna, dockorna och alla de andra julklapparna från Sverige

Madonna med vitt paraply

SA LÄTT SKÄLVER din bild i min hand. Någon slår min axel och säger: Försök glömma! Den som säger så vet ingenting om glömskans invecklade mekanism, vet ingenting om det ansikte vars bild skälver så lätt i min hand. Vet ingenting om min blinda Madonna... Vet ingenting om hur våra möten gestaltades. Hur skulle någon kunna veta?

Ansikte, vänt mot solen, vänt mot jorden — alltid den blinda Madonnans. Men långt tillbaka minns jag blicken i dina bruna ögon, såg djupt däri och anade intet av det öde som väntade. När sedan blindheten kom med sin hinna av is, o, hinna av is över Madonnans ögon! Kan du ännu minnas något av våra samtal om Belladonna, Madonna? Om atropinets förmåga att utvidga dina pupiller, skymtande seende när jag lät dropparna falla i dina vidöppna ögon...

Åter är jag främling i en stad, hur länge skall flykten pågå? En främling, befriad från igenkännande leenden, åter och åter av alla mötande befriad. Ingen lyfter sin hatt, ingen böjer en baskerklädd skult...

Men expediten i paraplybutiken mäter förvånad min kropp med sina ögon,

Novell av
NILS-OLOF ANDERSSON

Illustratör
OVE DAHLSTRAND

mäter mej från den plats där disken sågar av min kropp, ser på mina fingerleder som stöder mot diskens fernissade yta. Formar sin mun till ett skrämmande leende.

- En vit paraply?
- Ja, ett vitt paraply.
- För en herre???
- Nej, till en Madonna.

Knappt hinner det bruna draperiet upphöra med sin gungning, knappt har jag uppfattat expeditens flykt till rummet där bakom...

Varifrån kom denne underlige man, som böjer så ödmjukt en baskerklädd skult, som äger vishet i isblå ögon, rygg, minnande om barndoms pilbågar, om vaggmedens form hos farmor. Så stramas min hud över kindbenen, mina näsvingar vidgas och huden på mina stödande fingerleder vitnar. När jag ser hans isblå öga, o, hinna över paraplymakarens öga, när jag ser hans vänstra och nötbruna öga...

Om för att jag inte talar, om för att expediten, om för att jag bara ser i hans isblå — kanske därför skräcken kommer till paraplymakarens hjärta. Men en man med ett öga kan bara se hälften så skrämmande ut, kan inte riktigt skicka ljusets strålar tillbaka... Kan inte formulera sin synliga skräck. En skräck orsakad av förtrollning, en på något sätt elektrifierad samhörighet, en positiv, två positiva, som hela tiden stöter från varandra. — Ett paraplyspröt, förstås, säger jag.

Han ryggar ett steg tillbaka och då märker jag att högra handens pekfinger, som en revolverskugga handens form. Och pekfingret och revolverns korta pipa på väg, på väg mot det isblå täcket, den frostnattstunna isen över paraplymakarens öga. Allt längre bort från disken, allt närmare hyllornas mångfald — min räckvidd är obegränsad — om inte ryggens kontakt med hyllornas fack, om inte den välkända formen av paraplykryckor? Hur skulle jag då? Kanske ha följt honom längre och längre, medan jag ändå står kvar, följt honom in bakom draperiet och låtit honom rygga (hans rygg så lämplig för ett mjukt fall, som en gunga av barndomens pilbågar, som en vaggmedens form) allt mera bakåt och

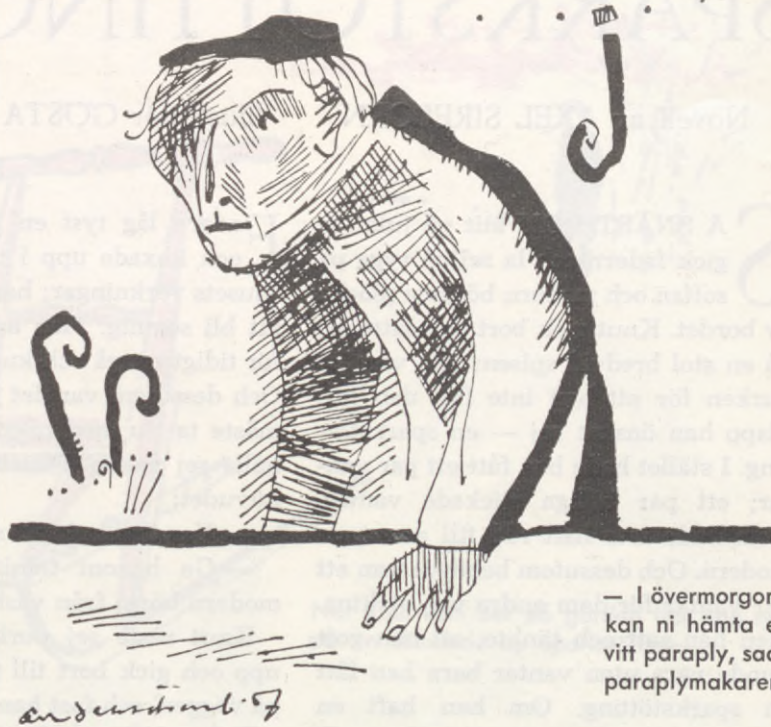
bakåt och bakåt! Till trappan kanhända, två trappsteg bara. Inga höga trappsteg, men lagom för att mjukt falla på rygg och sedan stå och se hur paraplymakaren gungar sig in i evigheten. Häftiga gungningar först, men sedan allt mera avstannande, slutligen helt stilla och då! Och då — långsamt böja in revolverpekfingret, knyta handen och stoppa den i fickan och visslande (eller nynnande) på en ömsint blues, vandra bort. Främling i en stad. Åter och åter främling i en stad. En främling på flykt, en flykting nynnande en blues...

Men jag krökte på fingret, fick läkarens tonfall och kyliga intresse. Minns hur pilbågen när snöret brast, så lätt att enträets spänst slår opp, slår in mellan näsben och ögonbryn... — Ja, ett spröt — för länge sedan, medan jag ännu var lärling. I Vilna för länge sedan...

Paraplymakaren ser ut genom fönstret, ser på småstadsgatans kullersten. Uppfattar måhända mossans gröna form mellan skyddade kullerstenar, tänker att gatan är belagd med paraplyer, helst när det regnar och vätan och formen. Och tusentals människor hukande under fuktgrå paraplyer, och mossan växande mellan dem som väntat längst på talaren. Ett massmöte i regn, en talare som alla vill höra. Vara paraplymakare vid just det torget och just då, när regnet kommer ögonblicket innan stämman hörs i högtalaren, o, att då vara en paraplymakare vid ett torg! När regnet ögonblicket innan talaren börjar... Vilken musik i mässingsklockan över dörren, vilken dallring i stålfjädern som bär den!

— Madonnan är nästan blind, förstår ni, har knappast en möjlighet att klara sig utan ett vitt paraply

— I övermorgon kan ni hämta ett vitt paraply, sade paraplymakaren

(Och kassalådan under disken ut och in och in och ut och vilket paraply som helst mot regnet och till slut när strömmen blir så stark och kassalådan stående så utdragen som möjligt och växelmynten hopas, blandar sig med sedelprassel.)

— Min herre önskar ett vitt paraply — för en Madonna?

— Ja!

(Och vaxljus att brinna och lågor att tända och vekar att svartna och tända på nytt, på nytt tills Madonnan kan se och vandra i trafiken utan ett vitt paraply.)

— Jag har länge sökt ett vitt paraply till min Madonna. Ni måste förstå, av alla i världen måste ni förstå, herr paraplymakare. Ni som själv... Ma-

donnan är nästan blind, förstår ni, har knappast en möjlighet att klara sig utan ett vitt paraply. En bindel om armen har jag tänkt, en vit käpp att känna mot husväggen med. Av alla i hela världen just ni, herr paraplymakare. Just ni måste förstå. Ett vitt paraply till Madonnan, som kommer med tåget, som är på väg till en främmande stad. Ni, just ni, herr paraplymakare måste veta något om hur det är att vara på väg till en främmande stad. Till en stad där någon måste vänta. Just nu bärs Madonnan av sin vetskap om att någon väntar, om att någon ser, någon som står så att han har överblick, herr paraplymakare. Tåghjulen dunkar mot rälsen, herr paraplymakare, ni vet ju något om detta, om mörker och om kärlek och om människor på flykt. Ett vitt paraply i stället för bindel om armen och den vita käppen mot husens stenfoot...

Men paraplymakaren söker inte i sitt lager, måhända är han fångad av kullerstenarnas mångfald och form. En form som blivit honom förhatlig med åren.

— Ett vitt paraply. Har ni ett vitt paraply?

(Hans brist på intresse stiger som vatten inom mig, pulsarna dunkar i rälsskarvarnas takt, jag ser på klockan och andas ut. Ännu en timma till ankomsttid.)

— Men dess funktion, min herre. Dess bärande stomme måste förmedla ljudet så att Madonnan kan höra om det är sten eller trä eller järn.

(Forts. på sid. 28)

SPARKSTÖTTINGEN

Novell av AXEL SIREBORN

Illustratör GÖSTA KRILAND

SA SNART DOM ätit på julafton gick fadern och la sej på rygg på soffan och modern började plocka av bordet. Knut gick bort och satte sej på en stol bredvid spisen: han var lite purken för att han inte fått den julklapp han önskat sej — en sparkstötting. I stället hade han fått ett par vantar; ett par billiga stickade vantar. Dom hade inte haft råd till annat, sa modern. Och dessutom behövde han ett par vantar för dom andra var utslitna. Men han satt och tänkte, att han gott kunde vara utan vantar bara han fått en sparkstötting. Om han haft en sparkstötting gjorde det honom ingenting om han frös om fingrarna; om han så frös fingrarna av sej...

Fadern tog upp sin snusdosa och la in en stadig prilla i överkäken. Sedan rapade han belåtet och låg och lyssnade på radion. Modern stod och diskade och sa ingenting.

Efter en längre paus drog fadern djupt efter andan och sa:

— Jahaja — så är det jul igen...

Ingen sa något. Det var bara i radion dom sjöng och stod i. På skänken stod jullitern som det var taget några glas ur, och innehållet blänkete gult, gredelint och grönt i det elektriska lamplyset.

Fadern låg och lyssnade på radion

Fadern låg tyst en lång stund igen och koxade upp i taket och kände snusets verkningar; han höll nästan på att bli sömnig. Men ännu var det lite för tidigt att gå och knyta sej i sängen. Och dessutom var det ju julafton. Han måste ta itu med något så han kunde hålla sej vaken. Plötsligt vred han på huvudet:

— Var är blaskan? sa han.

— Ge honom tidningen, Knut, sa modern borta från vasken.

Knut reste sej purket och olustigt upp och gick bort till tidningshållaren på väggen, och fast han såg att den var tom, kände han i alla fall med handen utanpå den.

— Det finns ingen blaska här, sa han.

— Gå in och titta i rummet då, sa modern.

— Ni har väl inte redan gjort av med den? undrade fadern och vred sej otåligt på soffan. Ni gör väl inte av med tidningen innan man hinner läsa den...?!

— Ähnej, sa modern. Den ligger väl inne i rummet.

— Det blev tyst en stund igen. Sen sa fadern:

— Läser du följetongen...?

"Det luktade sprit av jultomten när han talade"

— Nä. Jag har slutat med den. Den var inget vidare tyckte jag, sa modern.

— Den är bättre nu...! Nu är den rätt bra igen...!

— Jaså, sa modern. Ja, jag gillar inte såna där äventyrshistorier där dom skjuter och håller väsen hela tiden.

— Den där engelskan, Honey, eller vafan hon nu heter, hon har i alla fall gömt sej i en grotta och hennes fästman har gett sej iväg in till stan för att hämta dit hela regementet så dom ska kunna få bukt med dom där vilda schejkerna — dom där riffkalbylerna, eller vad dom kallas. Men innan han for stack han en revolver i kardan på henne så att hon ska kunna klara sej ifall kalbylerna kommer innan han hinner tillbaks med regementet... Det är rätt spännande nu...!

— Jaså... Kanske man skulle börja läsa den igen, sa modern och var färdig med disken. Hon hämtade en bok som låg på skänken och slog sej ner vid bordet med den.

Vart tog han vägen med tidningen? sa fadern efter en stunds paus.

— Jag kan inte hitta den därinne heller, sa Knut och kom tillbaks från rummet. Det finns ingen blaska där inne.

— Va? Förstör ni tidningen innan man hinner läsa den, sa fadern irriterat. Betalar man fyra och femti i månaden för den, så ska man väl ha rätt att läsa den också. Man ska väl få lov att läsa följetongen åtminstone...! Har ni kastat ut den...? Kommer ni inte ihåg om ni kastat ut den...?

— Nej, sa modern. Vi har inte kastat ut den. Jag har alldeles bestämt för mej att jag såg den här nånstans i eftermiddags...

Sen fortsatte hon:

— Knut, kila ner på gården och titta efter i soptunnan för säkerhets skull...!

Knut var inte vidare pig på det och han gjorde en grimas. Men han gick i alla fall bort till dörren: han löd alltid när fadern hörde på.

Modern reste sej från bordet och sköt över boken till mannen:

— Läs i den här så länge. Jag fick låna den av fru Karlsson tvärs över farstun. Den ska vara mycke bra sa hon.

— Vad handlar den då om? undrade han skeptiskt.

— Jag vet inte än. Jag har bara hunnit läsa ett par sidor i den. Men hon som har skrivit den heter i alla fall Selma Lagerlöf med f på slutet...

— Det är väl ingenting att läsa, sa mannen buttert. Är det ett fruntimmer som skrivit den är det väl bara strunt...! Betalar man fyra och femti för blaskan har man väl rätt att få läsa följetongen tycker jag...

— Jag ska gå in och söka efter den, sa modern. Lugna dej en stund. Den finns nog i huset... Hon har förresten fått Nobelpriset, Selma Lagerlöf...

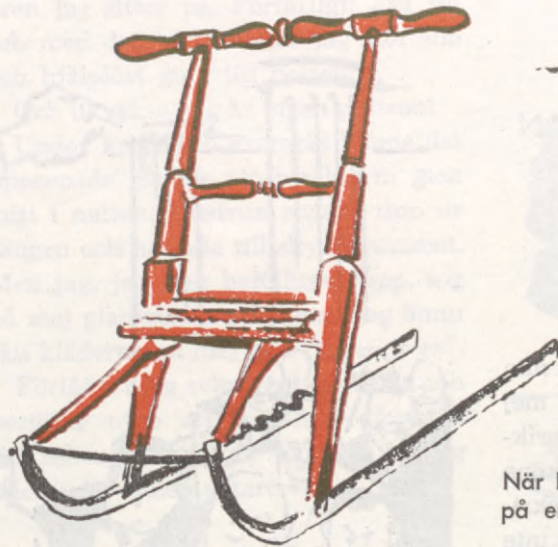
Fadern vred sej otåligt på sofflocket:

— Jag ger tusan i Selma Lagerlöf...! sa han argt.

När Knut kom ner på gården och var på väg till gårdshörnet där soptunnan stod, fick han syn på en sparkstötting. Den stod bredvid en annan trappa och den var skinande blank och ny. Han kunde inte motstå lusten att gå fram och titta närmare på den.

— Ge honom tidningen, Knut, sa modern borta från vasken

När Knut kom ner på gården fick han syn på en skinande ny sparkstötting

Först tänkte han att han bara skulle känna på den med fingertopparna; bara ta varligt på den blanka, glatta ytan. Men så fick han plötsligt en oemotståndlig lust att pröva den. Bara lite, lite, tänkte han. Bara så lite att dom ingenting skulle kunna märka...

Han satte foten på ena meden och stötte försiktigt i marken med andra foten och åkte fram några meter. Sen drog han den tillbaks och åkte fram några meter igen. Det var väldigt skojigt tyckte han. Han glömde totalt bort soptunnan och tidningen inför sparkstöttingens tjusning...

Plötsligt kände han ett hårt grepp om sin nacke, och när han vred på huvudet såg han att det var en stor, grov jultomte som tagit tag i honom.

— Vad gör du med sparken? sa jultomten. Det luktade sprit av jultomten när han talade; ur den stela munnen med grått skägg omkring.

— Ingenting, sa Knut lågt och ängsligt.

— Jag ser det, sa jultomten. Ge fan i sparken en annan gång, jäkla busunge...!

Jultomten lyfte snabbt ena handen och ett lätt slag träffade Knut över munnen. Han kände att det sved till och att något varmt sipprade in i munnen. Men han var för rädd för att kunna gråta. Det gjorde heller inte direkt ont. Det snörpte bara i bröstet nånstans.

Han sprang bort till trappdörren och när han vände sej om såg han att jultomten bar iväg den fina sparkstöttingen till vedbon...

Han strök försiktigt med ena handen över munnen, där det sved på läppen, och sen såg han i sig blodet och svalde.

Några tårar trängde fram i ögonvråna på honom, men han svalde igen, och sen gick han upp...

När han kom upp såg modern genast att det var något fatt med honom.

— Vad är det, Knut? sa hon och ställde sej att titta på honom med snabba, forskande ögon. Han tyckte det var genant att säja att han fått på käften av en jultomte. I stället sa han:

— Det var så halt i trappan... Det var snö där och jag halka och stod på näsan...

— Drullputt, sa modern. Gå ordentligt. Annars kan du ju gå och bryta benen av dej en vacker dag...

Han gick bort till vattenkranen och sköljde munnen, och det sved till ordentligt när det kalla vattnet kom in i såret.

När han vände sej om såg han att fadern låg och läste i tidningen.

— Har ni hittat blaskan? sa han.

— Ja. Den låg bakom soffan. Den hade fallit ner. Jag hittade den nyss..., sa modern och tog åter boken.

Knut gick tyst in i andra rummet och kla sej på ottomanen. Det sved i läppen, men inte så farligt. Det sved värre i bröstet tyckte han. Det var ändå förargligt att det varit en jultomte som slagit till honom...!

Tårarna kom på nytt i ögonen på honom. Sen hörde han att fadern prasslade med tidningen ute i köket, och att han sen morrade på modern för att en bit av följetongen var bortriven...

Och i radion sa en gubbe:

— — — frid på jorden och bland människorna en god vilja...

DEN LILLE MANNEN

Novell av
ALEXANDER ARAXMANJAN

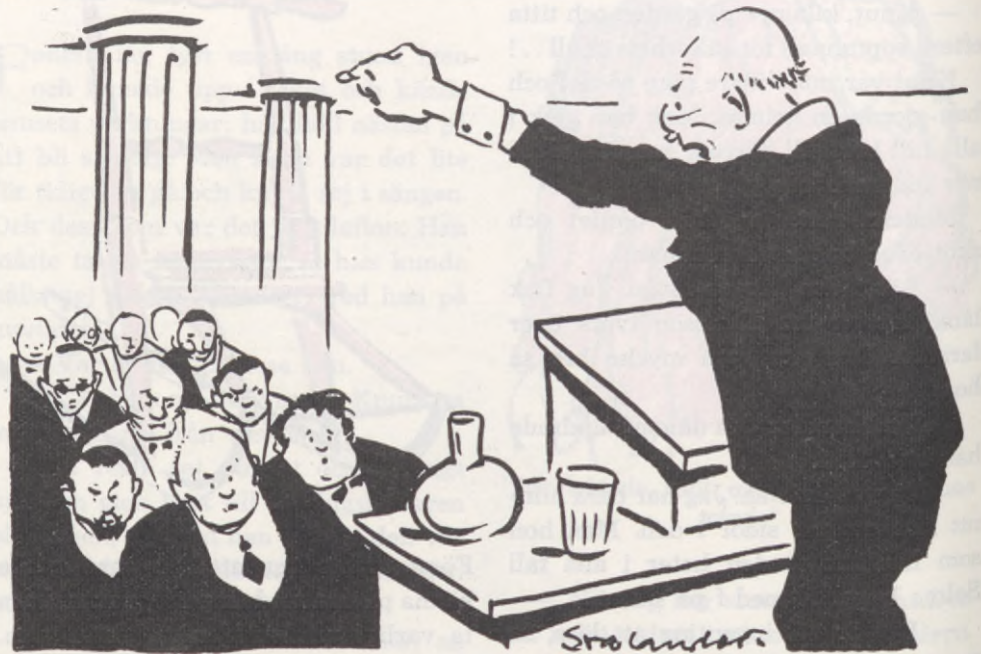
Illustratör
YNGVE SVALANDER

JAG HAR BESLUTAT berätta min historia, gott folk. Den ger mej ingen ro! Jag ska berätta uppriktigt, utan att tillägga eller försköna något. I hela mitt liv har jag inte skrivit annat än siffror, om man nu inte ska räkna med tjänsteanteckningar. Jag får därför be om ursäkt för otympliga meningar, dunkla uttryck och andra litterära försyndelser, som jag eventuellt låter komma mej till last. Jag är ingen författare, endast en liten man, ja, en mycket liten människa. Jag är liten till växten och ingen lägger märke till vad jag utträttar. Ja hela mitt liv är färglöst.

Tillåt mej först presentera mej. Moses Sokratovitj Pitjchuljan. Jag ber er lägga märke till mitt förnamns bibliska klang, mitt farsnamns filosofiska ursprung och mitt familjenamns häntydan på min obetydlighet, alluderande på "osnuten"!

Och kan ni tänka er! Likadant förhåller det sig med mina siffror. Man skriver sålunda femhundra, tusen eller en miljon rubel och därpå kommer några ynka kopek, låt oss säga tjugotvå. Ur bokhållarsynpunkt är ju detta helt normalt, men hur många gånger har jag inte haft lust att avrunda summan och ge fan i kopeken! Men det vore kantänka olagligt. Dessa ynka tjugotvå kopek ger en viss kolorit åt de allra största summor. På samma sätt förhåller det sig med mitt familjenamn. Mosesar och Sokratovitjar betyder sannolikt en hel del, men Moses Sokratovitj Pitjchuljan är tills vidare endast och allenast er ödmjuka tjänare.

Några ord om min biografi. Den finns knappast. Jag har just fyllt sextioett år. Jag föddes i en liten bergsby och drömde hela tiden om att bli något stort. Redan som pojke drömde jag om att bli kemist, en ny Mendeljev. Ett tag fascinerades jag av trollkarlen Gazalius och upprepade gånger beslöt jag mej för att bli filosof.

Moses bara talade och talade — inte bara om bedrägeriet utan om hela sitt trista liv

Men det blev ingenting av. Efter avslutad skolgång började jag som bokförare. Tog sen några kurser och blev bokhållare. Gifte mej med en alldaglig, inte särdeles tilldragande flicka. Älskade barn men fick inga. Sen upphörde jag att drömma om något alls. Levde ett banalt liv, trivalt, varken särskilt gott eller svårt. Arbetade flitigt och sa sällan något. Min hustru kallade mej "storstummen". Javäll. Jag

har aldrig varit mångordig och blandar mej aldrig i andras angelägenheter och har alltid svårt att finna ord. Uppriktigt sagt så är jag inte ens en "storstum", utan egentligen "en liten stum".

Ären gick, det ena det andra likt: arbete, hem, hustru, middag, rena lakan. Jovisst, jag har bytt arbetsplats fyra gånger. Det är också allt.

Det förekom ofta att jag inte kunde somna när jag gått till sängs. Något oroade mej. Nerverna, tänkte jag. Men nej, det var inga fel på mina nerver. Det kom jag snart underfund med. Man höll till exempel på att göra ett bokslut — konton, svart- och rödkrita, siffror, siffror, siffror, och plötsligt blir man villrådig — något går inte ihop, några av de djävulska kopeken har inte kommit med. Det stämmer inte. Och så får man börja om från början, kontrollera siffra för siffra... Och likväl, nerverna höll. Hjärtat arbetade normalt, inget kedjerökande, inget ilsket svärjande... Något annat måste således oroa mej. Men vad? Vad annat om inte det att jag saknar både vänner och fiender?

Men varför har du inga fiender, kamrat Pitjchuljan? Är det manne därför att du är en fridsam människa, ingen baktalare, ingen kritiker och fullgör alla dina uppdrag utan att opponera. Och varför har du inga vänner, kamrat Pitjchuljan? Vänner ja! Jag försäkrar er att jag inte har något emot

INGET FOLK

i Sovjetunionen och få i världen kan se tillbaka på en längre historia än det armenska. Detta kaukasiska folks folklore har sina rötter långt tillbaka i forntiden. De äldsta fornberättelserna, upptecknade i kilskrift, "Hajka och Bela", "Ara den sköna och Sjamiram" skildrar armenska stammars kamp mot assyrierna 800—900 år f. Kr.

De moderna armenska författarna har sålunda traditioner, som förpliktar, och en av dem, som inte utan framgång upprätthåller dem, är den ännu helt unge Alexander Araxmanjan, vars novellkonst är mycket uppskattad i Sovjet.

Denna novell av honom — som inte tidigare presenterats på svenska — har översatts av

SÖREN HELLSTRÖM

vänner... Antagligen väntar sig ingen ha nån nytta av min vänskap. Folk söker sig väl oftast vänner som de tror sig ha åtminstone någon nytta av. Nej, Pitchuljan, hur du än vänder dej så är det något som fattas i ditt liv. Men vad?

Ja, så låg jag och grubblade om nätterna. Och sömnen flydde mej.

Så en dag inkallas jag till direktören, som säger: — Moses Sokratovitj, kamrat Pitjchuljan. Ni får överta platsen som förste bokhållare. Ni är en samvetsgrann man med stor erfarenhet.

Och jag svarar kort och otvetydigt: — Tack för förtroendet, men det kan jag inte åta mej. Allt under det jag tänker för mej själv: "Jag är då inte vinningslysten. Nej pass opp! Ljug inte för dej själv! Du är helt enkelt rädd för att ta ansvar. Det är hela saken."

Alla tycks ha vant sig vid mej som en tystlåten, anspråkslös människa. Min anspråkslöshet förvånar en del, förnöjer andra. På möten sitter jag alltid längst ner i salen och lyssnar på talen. Det händer till och med att jag kan hysa en avvikande mening än talaren, men det stannar inom mej själv. "Vad har du med detta att göra, Moses? Bättre tiga än illa tala." Och jag tiger.

Det var dessa funderingar som drev sömnen från mitt läger. Ibland tyckte jag mej vara strong, ibland en odugling, ibland klok, ibland en pultron. Det var som jag skulle ha suttit uppe

"Som bokhållare-ekonom sammanställer jag kvartalsrapporter"

i ett högt träd och stirrat ned i en bred, brusande flod — livets flod. Jag ser ned i denna flod utan att göra den minsta rörelse. Så brister plötsligt den gren jag sitter på. Förfärligt! Jag till och med drömde om hur jag störtade och hjälplöst gick till botten.

Och likväl — jag är ingen pultron!

Under kriget till exempel hände det upprepade gånger att bomblarm gick mitt i natten. Hustrun rusade upp ur sängen och hastade till skyddsrummet. Men jag, jag steg helt lugnt upp, tog på mej glasögonen och innan jag ännu fått kläderna på mej gick "faran över".

Förlåt att jag svävar ut, berättar och berättar utan att egentligen "komma till saken". Men jag har en verklig lidelse för kommentarer.

Sedan några år arbetar jag i en trust. Flitig som vanligt. Som bokhållare-ekonom sammanställer jag kvartalsrapporter, förbereder planer och så vidare. En vinterdag höll jag på att sammanställa rapporten över hur kvartalsplanen fyllts. Gick igenom siffrorna och fann att företaget återigen släpade efter. Nånting på 76,2 eller 82,5 procent av produktionsplanen. Så blev jag oväntat inkallad till chefen för plansektionen.

Han hälsade mej välkommen med ett älskvärt småleende, tryckte min hand och bad mej slå mej ned.

— Nå, hur känns det, Moses Sokratovitj?

— Jo tack. Som vanligt, jag klagar inte.

— Jo, Moses Sokratovitj, det är ju så att ni håller på med kvartalsrapporten?

— Just det.

— Utmärkt. Ni behöver inte hålla så strikt på siffrorna egentligen. De är allesamman preliminära.

— Preliminära?

— Just det. Ja, ja, orienterande, ni förstår. Man kan lugnt avrunda dem... Ministeriet måste ju redogöra för regeringen och vår eftersläpning skulle ha en dålig effekt på rapporten i dess helhet. Det är ingen synd att lägga till en femton, tjugo procent, så mycket mindre som det finns stora utsikter till att överskrida planen för nästa kvartal. Alltså, min käre Moses Sokratovitj, gör nu som ni finner för gott, men siffrorna får lov att vara förtroendeingivande. Då får vi allesamman premier och ni själv en månads-lön extra... Förstått?

— Jodå, sa jag och gick att fullgöra uppdraget.

— Ni kan lugnt avrunda siffrorna, min käre Moses, sade chefen för plansektionen

Jag var faktiskt riktigt gripen. Tänk er själv! Jag, den lille mannen, hade fått rätt att fixa till siffrorna efter eget skön! Min rapport kunde få en gynnsam inverkan på själva ministeriets slutsiffror!

Vilken intressant uppgift var inte detta! Jag, en vanlig bokhållare och ekonom skapade siffror, bättrade på vår trusts anseende! I morron kommer man att framhålla den som en av föregångarna, kalla vår chef till ministeriet, gratulera oss, tilldela oss premier och så vidare... Och allt detta endast för att Moses Pitjchuljan bättrat på siffrorna, och detta med största förtjusning, ja verklig inlevelse, med all den beredvillighet och medgörlighet, som kännetecknat hela mitt liv.

Rapporten var klar på några dagar. Chefen för plansektionen granskade uppmärksamt mina siffror (jo, det var verkligen mina siffror, foster av min fantasi) och sa:

— Storartat!... Helt logiskt. Ser fullt sanningsenligt ut. Tack, tack. Ni kan ta ledigt resten av dan.

Och för första gången lämnade jag arbetet innan dagens slut. I en sån upprymd sinnesstämning hade jag inte på länge befunnit mej. Hustrun märkte det och undrade om jag vunnit på lotteri. Kvinnlig nyfikenhet, ni förstår. Men jag har aldrig givit efter för den, och gjorde det heller inte nu. Jag teg. Jag visste att hon ändå inte skulle kunna rätt uppskatta min insats.

(Forts. på sid. 31)

En kunglig privatdiskontör

GUNNAR WIRSELL

berättar om Gustav Vasas
låneverksamhet

Illustrationer av

GOSTA KRILAND

DE MEDELTIDA hushållningsformerna fortlevde i stort sett under Gustav Vasas hela regeringstid även om de genom kungens driftighet rationaliserades på åtskilliga områden, men om någon egentlig nydaning var det aldrig fråga; omvälvningarna höll sig på det politiska området, och det är på detta som begreppet nyare tiden har sin täckning.

Av de hävdvunna näringsgrenarna intresserade kungen sig särskilt för boskapsskötseln, som han sökte förbättra genom import av avelsdjur, men vad jordbruket beträffar saknade han fantasi för att hitta på något nytt och bättre än de uråldriga arbetsmetoderna och skiftesformerna. Hans insatser inskränkte sig därför till att undervisa bönderna om bästa sättet att tillvarata alla nyttigheter, att hushålla förnuftigt. Bergsbruket sökte han däremot modernisera med hjälp av yrkeskunniga utlänningar och det samma gällde skogshushållningen och vattenkraftens tillvaratagande samt fiskets främjande. Han sökte också få fram en inhemsk textiltillverkning och handelsnäringens främjande var för honom en hjärtesak, som intog en framträdande plats i hans utrikespolitik, men härvidlag kunde han inte komma så långt på grund av de svenska köpmännens underlägsenhet vis à vis sina utländska kolleger, ett handicap som dock uppvägs av kungens egna köpmansegenskaper.

Han hade nedärvda köpmansegenskaper från sin farfarsfar, Kristiern Nilsson, som på sin tid var ståthållare i Finland och en handelsbuse av väldiga mått. Av fadern hade han ärvt en närighet, som hos honom själv utvecklades till fullkomlig hagalenskap, ett omätligt egendomsbegär som inte sällan drev honom långt över gränsen för det tillåtna och mycket ofta över gränsen för det anständiga. Listig och förslagen, oöverträffad i ljugandets konst

och fullständigt skrupelfri blev han omsider en köpman av stora mått. Det var inte litet, han hade att driva handel med, landets hela skatteuppbörd av naturprodukter. Då penningskatter dessutom årligen inflöt i hans kassa, var han alltid likvid, vilket gav honom en särställning på den tidens kreditmarknad.

"Komma till akters med redovisningen"

Medan kreditväsendet i utlandet var högt utvecklat var tillståndet i detta hänseende det motsatta i den tidens Sverige, men å andra sidan var kreditbehovet här mindre. De kapitalkrävande näringarna var egentligen endast bergshandlingen och utrikeshandeln. Det var dessas kreditbehov, som kungen med tiden kom att tillgodose, men han föraktade för den skull inte den mindre kreditmarknaden; både hantverkare och småfolk fick lån av honom

för olika ändamål, och även hans drottning Margareta, f. Lejonhufvud, räknade småfolket till kunder i den låneverksamhet som hon bedrev.

Kung Gustavs måhnet om att alltid ha klara bevis på sina rättigheter av vad slag de vara månede har medfört att ett betydande material av handlingar angående hans enskilda verksamhet blivit bevarat till eftervärlden i form av både skriftväxling och räkenskaper. Den förra är mycket personlig och avslöjar en temperamentsfull, påhittig man, tillika god stilist. De senare är däremot ett verk av underhuggare, som av omtanke om det egna skinnets flitigt nedtecknat vad dem blivit befallt. Bland handlingarna finns därför både årliga "skuldregister" och restantieregister, de förra efter tidens språkbruk avseende skulder till kungen, inte tvärtom. Restantieregistret upptar dels försumliga gäldenärer, dels underlydande uppbördsmän i krono-

förvaltningen, vilka, som det hette, kommit till akters med sin redovisning.

25 procent i ränta

Vad beträffar krediterna till utrikeshandeln, hade de till någon mindre del ombesörjts av förmögna borgare i Stockholm men till övervägande del av utländska kapitalister. Nu hade man på den tiden ett differentierat tullsystem för importvaror, så att utlänningar fick betala dubbel importtull mot svenskar, en ordning som svenska importörer lärde sig kringgå genom att låta förtullningen ske i svenskt namn, även om varan de facto ägdes av utlänning. Detta system förgrymmade kungen, eftersom han därigenom gick miste om tullintäkter, och var kreditgivaren-importören lybeckare, såg han rött. För att göra slut på sådan trafik lät kungen därför svartlista de svenska köpmän, som rörde sig med lybska krediter, kallandes dem förrädare och Bösevichter. Kontrollen kunde han utöva genom studium av vederbörandes balanser och vågböckerna. Om någon svensk köpman behövde låna, så borde han vända sig till inhemska kapitalister, främst kungen. För att stävja utlandskrediterna lade han därför tull även på utländsk kapitalimport.

I sin kreditgivning följde kungen inte något visst system beträffande kreditändamål eller räntetagande. Hans räntesatser rörde sig mellan 7

"Om Philpus Gullsmed den svenske är noterat att det var han som fick fru Märitas piga..."

Gustav Vasa intresserade sig särskilt för boskapskötseln, som han sökte förbättra

och 25 procent, men den högre räntesatsen synes han ha tillämpat endast i konsortialaffärer. Han ingick gärna som bolagsman eller partredare i handelsaffärer på utlandet men skickade då helst med någon politruk med uppgift att hålla ett öga på kungens tillfällige kompanjon och förhindra ev. rymningsförsök.

Om kungen inte så mycket brydde sig om kreditändamålet eller hade oeftergivliga ränteanspråk, så var han desto noggrannare med säkerheten och den punktliga återbetalningen. Beträffande räntan ville han helst ha betalning i utländskt mynt, särskilt ungerska gyllen, eftersom han då kunde tjäna på växelkursen också. F. ö. ville han inte gärna ha svenskt mynt, sedan han för egen vinnings skull försämrat det och skapat dyrtid, vilket han sedan gav köpmännen skulden för.

Gilius Byssegjutare fick 1.040 mark

Bland kungens låntagare märker man ett stort antal hantverkare, oftast sådana som arbetade för hans räkning och behövde pengar för inköp av arbetsmaterial samt för att kunna existera fram till leveransdagen. Här hölls alltid en marginal som säkerhet för arbetets färdigställande.

I andra fall kunde det gälla något projekt som kunde skänka företagsvinst och ge kronan bättre skatteunderlag eller göra den oberoende av utlandet. En sådan kreditfråga förekom 1548, då kungen efter därom framställd begäran av två lödöseborgare förklarade sig villig att satsa pengar för uppbyggande av en fiskeflotta i Nordsjön, blott ett särskilt bolag bildades för ändamålet. Ränta och amortering kunde få erläggas medelst fiskleveranser och någon säkerhet behövde inte ställas.

Krediter lämnades av kungen inte bara i reda pengar utan även i form av anläggningstillgångar och kapital-

varor samt råvaror. År 1551 beordrade han sålunda sin fogde i Arboga att utan dröjsmål eller invändningar iordningställa valkkvarnar och andra anläggningar för att få igång en inhemsk textilmanufaktur, som några införskrivna utlänningar skulle sköta. Meningen var tydligen att dessa skulle stå som egna företagare, men eftersom de saknade resurser, ville kungen hjälpa dem. Fogden skulle även förse dem med husrum och kost, tills de kunde försörja sig själva.

Andra exempel på kungens kreditgivning kan hämtas ur "skuldregistret" för 1556, vilket inleds av hertig Erik, som lånat 1.200 mark, "dem Hans Nåde vill igen betala". Därefter kommer Tomus Andersson Kardevanmakare i Upsala med 40 mark och Gilius Byssegjutare i Stockholm med 1.040 i fyra olika poster som förskott på arbetslön för sin kanongjutning. Sedan uppräknas olika andra hantverkare, Henrik Hammarsmed, Östen Hillebardmästare m. fl. samt sådana, som kommit till akters med sin redovisning, bl. a. präster, som fått trassel med den till kronan reducerade kyrkotioden.

Även drottningen lånade ut

Nyssnämnda räkenskapssamling innehåller också uppgifter om drottning Margaretas penningutlåning, vilken synes ha haft karaktären av hjälp till självhjälp. Den 11 juni 1541 fick Lasse Gullsmed låna av henne "vitt brutet silv för 3 lod mark" och en hustru Kerstin 2 läster järn. År 1543 står Blasius Olsson, Stadsskrivare i Stockholm, antecknad för lån av 1 läst råg och 1 läst korn samt "Svarte Per Larsson som bor i Västerås" för 1 läst järn. Samma vara och kvantitet utlånades samtidigt till drottningens skräddare, Wulf Brasler, medan hustru Anna Kristina Amma fick låna 3 läster järn mot pant av smycken.

(Forts. på sid. 29)

MÄNNISKANS SEGER

DEN FÖRTROLLNING och den märkvärdiga pånyttfödelse man kan uppleva under en Hamletföreställning, hindras inte på minsta sätt av att så få upplysningar om Shakespeares person och liv har blivit bevarade för eftervärlden. Det är hans verk som är det viktiga. Samma sak är det t. ex. med Iliaden eller Odyssén. Vi kan utan större smärta kvittera vår totala okunskap om deras upphovsman med Frans G. Bengtssons kvicka, men samtidigt mycket fridfulla konstaterande, att grekernas stora epos författades av en viss Homeros eller möjligen av "en annan person med samma namn".

På en sådan ostörd privattillvaro bakom sitt verk siktade också den modernistiska diktens stora banbryterska i Finland, Edith Södergran, när hon före sin död förstörde vad hon fick tag på av sina papper.

Hennes poesi skulle självfallet ha stått sig mer än väl enbart som ett slags skimrande regnbåge på diktens himmel, fritt svävande utan någon förankring vid ett människoöde med bekanta detaljer. Men man får ändå vara tacksam över att hon inte helt lyckades sopa igen spåren efter sitt privata öde. I Edith Södergrans fall råkar det nämligen vara så att också hennes liv är ett konstverk — ett drama av så mänskligt gripande resning att det får räknas som en av våra verkligt betydande andliga tillgångar.

Så mycket av de möjligheter till lidande och lycka som gömmer sig på botten av varje själ, blev verklighet i Edith Södergrans liv. Det som kunde hända oss själva om vi skulle dra de yttersta konsekvenserna av att vara människor i en fantastisk, förvirrande och eggande tid, det skedde faktiskt Edith Södergran. Det är därför den djupa genklagen uppstår inom oss. Vårt intresse förvandlas till ett andlöst medupplevande när ödet bankar på hennes port och när hon visar vad som står att göra, hur man kan segra trots allt, hur varje motgång bär fröt till förädlad mänsklighet och obruten framtidstro inom sig.

◇

Edith Södergran föddes 1892 i S:t Petersburg, huvudstad i ett väldigt imperium, glansfullt och storslaget, en

ERWIN GRIPENBERG

skriver om

EDITH SÖDERGRAN

Edith Södergran

stad med rymd, en av världens metropoler. Hennes finlandssvenska föräldrar — med en bakgrund av bönder och enkla fiskare på närmaste håll — var välsituerade borgare och hörde till det brokiga internationella inslag i den petersburgska befolkningen som gav hela staden en så specifik prägel. Det är karaktäristiskt att Edith Södergran, som längre fram skulle göra sin banbrytande diktargärning på svenska, gick i en tyskspråkig skola och skrev en ändlös massa skolflickspoesi på tyska, ibland också på franska och t. o. m. på ryska.

Hela tillvaron hade tydligen från begynnelsen någonting obegränsat över sig för den blivande skaldinnan, någonting i stil med hennes skolstads jätteförhållanden. Stora linjer, stora möjligheter, stora risker och avgöranden betraktade hon som livets självklara villkor. Hennes givna kulturkrets var världen, och sin viktigaste litterära inspiration hämtade hon hos kontinentens och Rysslands avancerade och oroligt experimenterande diktare. I det troskyldiga Finlands törnrosakultur blev hon en grann och sällsam fågel, alltför främmande för sina trögt rea-

gerande landsmän, för att de skulle hinna få upp ögonen för hennes konst, innan hon själv som fysisk person hade avlägsnat sig från arenan.

Vid tretton års ålder förlorade den blivande skaldinnan sin far som dog i lungtuberkulos, och därmed spelade ödet upp det stora tema som bara tre år senare skulle bryta fram i hennes eget liv, för att sedan inte tystna helt en enda gång före hennes död vid 31 års ålder. Men vad hade inte dessförinnan hunnit hända! ... En värld hade slagits i spillror i det första världskriget. Ett tidevarv hade gått till ända. En ny mänsklighet var synbarligen på väg att födas. Vad detta sistnämnda kunde innebära, på det hade Edith Södergran själv gett ett gripande och storslaget prov.

◇

Bland förmögna petersburgare hade det före revolutionen varit på modet att hålla sig med sommarvilla på Karelska Näset och detta hade lockat herr Södergran till vissa jordförvärv vid stranden av den vackra sjön Onkamo. Här, fem mil från S:t Petersburg, ett stycke in på den finska sidan om gränsen, möter vi den avgörande och förblivande miljön i Edith Södergrans liv — den stora, senare ohjälpligt förfallna villan och den vida, vildvuxna trädgården och strandparken i Raitvola, säregen och romantisk som bara några få utvalda fläckar på jorden, ompräglad och upphöjd till ett liv av högre dignitet i den vemodssköna sagan om ett diktarliv. Två krig har utplånat det ursprungliga landskapet här, men det lever oföränderligt kvar som visionärt uppflammande bildelement i en lång rad dikter av märkvärdigt intensiv åskådlighet.

Jag såg ett träd som var större än alla andra och hängde fullt av oåtkomliga kottar...

Det är barnets naiva sätt att se, men hos Edith Södergran blir det aldrig fråga om naturbeskrivning enbart för naturens egen skull. Hos henne har omgivningen blivit en del av hennes egen själ. Den citerade dikten återger även i de närmast följande raderna exakt vad man kunde se från hennes egen trappa, men hör bara på hennes sätt att beskriva det, hur allt vänds

inåt, hur det blir själsligt, och hur hela hennes liv och lycka finns med som insats i allt hon skriver:

jag såg en stor kyrka med öppna dörrar
och alla som kommo ut voro bleka och starka
och färdiga att dö;
jag såg en kvinna som leende och sminkad
kastade tärning om sin lycka
och såg att hon förlorade.

En krets var dragen kring dessa ting
den ingen överträder.

Hela hennes situation! Tre alldeles enkla bilder, om man tar dem var för sig, men sprängfulla av innebörd, målning och konstnärliga då man upplever dem som totalitet! Så hade ingen tidigare diktat på svenska, och bland dem som år 1916 läste denna första dikt i Edith Södergrans första diktsamling, var det knappast någon som märkte att det var konst. Nu märker vi det därför att en hel generation av diktare sedan dess har stormat fram genom den bräsch till en ny diktning som den gången slogs av en ensam, lungsjuk flicka långt borta i en obeaktad provins som man knappt förstod att räkna till västerlandet.

◇

Ensamhet och isolering hade Edith Södergran fått foga sig i ända sedan sjukdomsutbrottet i sextonårsåldern, men det hade i alla fall varit en komfortabel isolering på sanatorier i Finland och Schweiz eller hemma i ett hus med goda ekonomiska resurser. Den ryska revolutionen gjorde skaldinnan och hennes mor utblottade med ett enda slag. Förödmjukelser, umbäranden och ofta direkt svält hörde där-

Edith Södergrans grav i Raivola, sådan den såg ut före kriget

efter till de två hopplöst opraktiska och bohemiska damernas grundvillkor i tillvaron. Det var vid ungefär samma tidpunkt som Edith Södergrans liv förvandlades från en tragiskt romantisk berättelse till en hjältesaga i den kämpande människoandens historia.

Med tiden hade det blivit mer och mer uppenbart att det som vanliga, friska, unga kvinnor kallar lycka, aldrig skulle tillfalla Edith Södergran. Vad hade hon då att hoppas på av livet? Svar på frågan fick hon hos den mest medryckande och stilistiskt blän-

dande tänkare som någonsin satt ett tidevarvs kulturinstinkter i svallning — hos Friedrich Nietzsche. Hans djärva och storslagna sätt att i ett självskapat skönhetsrike höja sig över en värld full av tarvlig vedervärdighet, hans Zarathustrafilosofi, som beskriver den allt besegrande och bemästrande övermänniskans födelse ur den lägre, öppnade en ny värld med svindlande nya möjligheter just för en sådan människa som Edith Södergran.

Med den gränslösa helhjärtenhet och konsekvens som är de störstas särmerke, gav hon sig hän åt sina inre expansionsmöjligheter, åt förverkligandet av den vaknande övermänniskan, allt återspeglat i tre odödliga, skimrande och mänskligt sprängladdade diktsamlingar. — "Verklighetsflykt, den lungsjukas eufori!", säger den nyktert analyserande åskådaren. "Framförallt en storslagen mobilisering av människoandens yttersta resurser!", svarar den som har blick för innebörden av hennes oerhörda engagemang. Verkligheten har många ansikten — vem vågar påstå att de känslor och tankar vi erfar i skönhetens rike är mindre verkliga än våra inre upplevelser inför ett smörgåsbord? Och framförallt: Var inte mitt livs avgörande verklighet den kamp jag kämpade?

◇

För Edith Södergran själv låg det inte att teoretiskt resonera sig fram till en sådan logisk utgångspunkt för sitt handlande. Hon *levde* och diktade det som Nietzsche dessutom *tänkte*. Men just därför dröjde det bara några korta, hektiska år innan hon med sin intensitet hade förbrukat den nietzscheanska världsbildens möjligheter. Ledd av sin i grunden alltid genomsunda intuition bröt hon sig ut ur den subjektiva upplevelsens och den hänsynslösa självhävdelens trollkrets och ställde sig med yttersta allvar den fråga, som hennes store lärofader aldrig tog ställning till annat än i demagogiskt syfte: Vad är sanning?

Edith Södergran som trogen sin Nietzsche med frenesi hade avvisat varje tanke på en metafysisk världsförklaring, gör nu den upptäckt som väntar var och en, då han helhjärtat löper den materialistiskt naturvetenskapliga linan ut och inte bara *teoretiserar* om den medan han *lever* på instinkters eller traditioners arvegods. Hon upptäcker att det inom den mekanistiska världsförklaringens ram in-

(Forts. på sid. 30)

Nummela sanatorium, där Edith Södergran var patient

När påskdagen var nyår

PÅ 1100-TALET hade en och annan för sig att årsskifte lämpligen borde inträffa på påskdagen. För den religiöst troende föll det sig så naturligt som helst. Påskdagen var den mest betydelsefulla religiösa högtidsdagen och då borde den rimligtvis inleda det nya året. Men redan då hade ju påsken den besvärliga ovanan att inte infalla under samma tid på året och detta orsakade unika situationer. Den berömde danske vetenskapsmannen Troels-Lund har exempelvis räknat ut att år 1179 började den 1 april och fortsatte till den 19 april 1180, enligt detta sätt att räkna. Det betydde med andra ord att året 1179 hade dagarna 1—19 april både i början och slutet av året. Råkar man alltså på en handling från detta år, som är daterad 10 april, har man sannerligen anledning att riva sig i huvudet och fråga sig vilken dag som egentligen menades.

Var årtalet satt till 1179 så kanske problemet gick att lösa i alla fall. Där kan finnas hänvisningar till något som inträffat dessförinnan och som kan ge säkra besked om tidpunkten. Men man kunde inte vara hundra procentigt säker på att Kristi födelse räknades som utgångspunkt för årtalet heller. På många håll i världen hände det fortfarande att man använde sig av helt andra utgångspunkter. I bästa fall

”världens skapelse”, men tänkbara var också nationellt betydelsefulla händelser.

Särdeles många teorier fanns om när året borde börja. Här i Norden var av gammalt juldagen det nya årets första dag. Det var då man upptog kampen med vintermörkret på allvar, och det var då man började vandra mot ljusare tider igen. Att denna beräkning höll sig kvar så länge både här och i flera nordeuropeiska länder i övrigt

berodde givetvis på att den tycktes stämma så väl med den kristna uppfattningen också. Årtalen beräknades ju av de kristna med Kristi födelse som utgångspunkt och vad var då naturligare än att man också började varje enskilt år med Kristi födelsedag?

Men strängt taget hade ju Kristi födelsedag en religiöst sett begränsad betydelse jämfört med andra dagar och bl. a. den saken var troligen en av orsakerna till att påvarna i Rom visst inte räknade juldagen som årets första dag utan höll sig till den gamla romerska ordningen med nyårsdag den 1 januari.

En fjärde uppfattning om när nyår borde inträffa höll sig Karl den store med, och eftersom han onekligen var en mäktig man drev han igenom sin uppfattning i sitt eget rike. Han ansåg Marie bebådelsedag som den mest värddiga att inleda året, och under delar av hans levnad var det följaktligen nyårsfestligheter den 24 mars.

Förbistringen var inte fullbordad med detta. Det grekisk-romerska kejsardömet var en viktig faktor under långliga tider, och där hade man den vanan att räkna nyår den 1 september. Uppfattningen hävdades också så starkt österifrån att det faktiskt såg ut som om den 1 september skulle segra i de segslitna datumstriderna. Som en

HANS NORLING

kåserar om tideräkning, en konst som visst inte är så enkel, som den kanske ter sig för den fickalmanacksutrustade nutidsmänniskan. Det dröjde långt fram i tiden innan man i någon mån kom överens om sådana saker som när året skulle börja och sluta — för att inte tala om vilket år som skulle betraktas som år 1. Sysslar man med handlingar från exempelvis tidig medeltid får man ibland utföra rena detektivbragder innan man listat ut vilken dag och vilket år ett angivet datum egentligen avser.

För illustrationerna svarar
SVEN BJÖRNSSON

bidragande faktor till att så skedde får man väl räkna den gamla österländska uppfattningen att nyår borde räknas från den 24 september. Denna beräkningsgrund fann anhängare långt in i Europa under långliga tider och bidrog ytterligare till att försvåra saken för senare tiders forskare.

◇

Mest opåverkbara av alla skiljaktiga förslag var faktiskt de nordiska länderna, där juldagen ju hade både gammal hednisk grund och kristlig. Men även för nordborna var de olika uppfattningarna givetvis besvärliga, särskilt i kommunikationerna med andra länder. I början av femtonhundratalet rådde sålunda fortfarande en rad olika uppfattningar. I Tyskland räknade man på en del håll — särskilt i de nordliga delarna — med juldagen som årets första dag, medan man på andra håll betraktade 1 januari som nyårsdag. Engelsmännen och skottarna hade fastnat för den 25 mars — och denna uppfattning var rådande ända till år 1752; konservativt som vanligt. Holländarna hade det särdeles besvärligt eftersom de olika provinserna räknade på olika sätt, i vissa delar var juldagen nyårsdag och i andra påsklördag och i ytterligare andra påsk söndag.

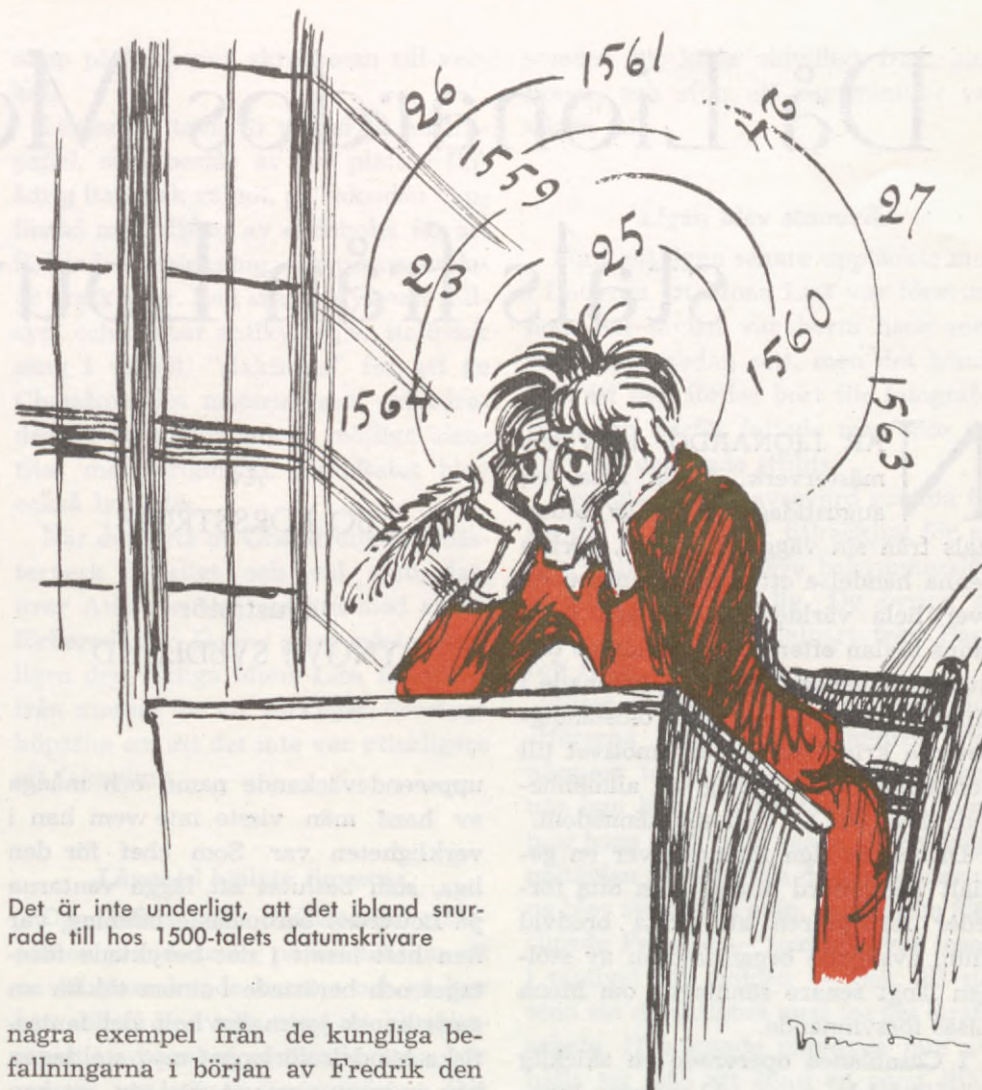
En resenär i dåtidens Europa kunde följaktligen utan att vara alltför snabb i vändningarna uppleva nyår åtminstone en sex, sju gånger på samma år.

◇

Men även i Nordens länder var det besvärligt med dateringarna. Man var visserligen av den bestämda uppfattningen att juldagen var den betydelsefulla dagen och den ville man inte rucka på. Men söderifrån trängde de andra uppfattningarna på och det är inte underligt om en eller annan inte kunde motstå dessa. Hur det då kunde gå har just Troels-Lund visat med

1 JAN.

Det är inte underligt, att det ibland snurrade till hos 1500-talets datumskrivare

några exempel från de kungliga befallningarna i början av Fredrik den II:s regering. Vid årsskiftet 1560 har man följt gammal sedvänja och daterat 23 dec. 1559, 28 dec. 1560 osv. Nästa år har man trasslat in sig. Året inleds visserligen med juldagen men första januari betecknas inte desto mindre som nyårsdag 1561. Vid övergången från 1563 till 1564 räknar man efter den nya stilen och räknar de sista dagarna i december till 1563. Men så krånglar man till det i alla fall genom att kalla den 31 dec. för "nyårsafton år 1564 efter Kristi födelse".

Nästa år är förvirringen total. Juldagen betecknas på det "moderna" sättet som 25 december 1564, men vid tredjedag jul har det snurrat till hos datumskrivaren och han kallar den dagen för 27 dec. 1565. Det gäller alltså för forskaren att hålla tungan rätt i mun om han inte skall räkna fel på ett eller annat år.

Förutom dessa besvärligheter hade man det gamla problemet med att den julianska kalendern "räknade fel" på

cirka 11 minuter på ett år. Det gjorde på ett århundrade ett helt dygn och på femtonhundratalet hade man en felräkning på hela tio dagar, vilket ju onekligen var besvärligt ur många synpunkter. Då "uppfann" påven Gregorius — med benägen hjälp av vetenskapare — den nya kalendern, där en exaktare beräkning av årets längd gjorts med de konsekvenser beträffande skottdagar som vi känner till. (Inom parantes kan nämnas att den exaktaste beräkningen beträffande årets längd gjordes av invånarna i det

(Forts. på sid. 30)

31 DEC.

Påven Gregorius gjorde en exakt beräkning av årets längd

Då Lionardos Mona Lisa stals från Louvren

NÄR LIONARDO da Vincis mästerverk, Mona Lisa, en augustidag för 40 år sedan stals från sin vägg i Louvren, väckte denna händelse ett enormt uppseende över hela världen. Visserligen återfanns tavlan efter två år i Florens och tjuven, italienaren Perugia, hamnade i fängelse, men de närmare omständigheterna kring stölden och motivet till densamma kom aldrig till allmänhetens, icke ens till polisens kännedom.

Driven av den fåfänga över en genialt genomförd kupp, som ofta förlöder förbrytaren att prata bredvid mun, avslöjade organisatören av stölden långt senare sanningen om Mona Lisas försvinnande.

I Casablanca opererade en skicklig tavelförfalskare, som bland sina kumpaner gick under smeknamnet Marques de Valfierino — Markisen till Helvetets Dal — en urspårad ättling till en högaristokratisk släkt av spanskt ursprung. Han föredrog att i tur och ordning använda ett dussintal mindre

Av
BO FORSSTRÖM

Illustratör
YNGVE SVEDLUND

uppseendeväckande namn och många av hans män visste inte vem han i verkligheten var. Som chef för den ligan, som beslutat att lägga vantarna på Louvrens berömdaste målning, var han helt insatt i det beryktade företaget och berättade i sinom tid för en amerikansk journalist hela det fantastiska händelseförloppet med stoltheten hos en man, som vet med sig, att han är virtuos i sitt fack.

Fabrik för förfalskningar

Mona Lisa-stölden hade en lång förhistoria och är på många sätt belysande

för tavelförfalskarnas metoder. Markisen hade börjat sin bana i Buenos Aires, där han på sin tid startade en fabrik för reproduktion och förfalskning med bland annat Murillo som en av sina specialiteter. En fransk målare — Chaudron — hade i brist på egen skapande fantasi övergått till att syssla med tavelrestaurering och hade med tiden förvärvat en enastående teknisk skicklighet. Det fanns knappast något hos de mästare, som han kopierade, som undgick honom, och han blandade sina färger med oöverträffad suveränitet. Original och kopior föreföll identiskt lika, och först på senare tid har man genom nya tekniska hjälpmedel kunnat skilja förfalskningarna från originalverken.

Sedan Chaudron var färdig med själva målningsarbetet, riktade han en varmluftfläkt mot tavlan och framkallade på detta sätt tusentals fina sprickor i den fernissade ytan. För att ytterligare framhäva ålderns patina slungades moln av damm över tavlan, och slutligen fick den sitt dop i ett fint kafferegnet, det senare för att ge illusion av flugfläckar, som ju ofta vanställer gamla målningar. Undan för undan såg nya "Murillo-madonnor" dagen och såldes i sinom tid till någon from och förmögen änka, som konsoliderade sitt anseende genom att donera dyrgripen till en eller annan kyrka.

"Falsa" stölder

Denna verksamhet var så framgångsrik, att ligan beslutade att utsträcka sin verksamhet ända till Paris. Ytterligare en person med försänkningar i dollarsocieteten upptogs i gänget. Den förnämsta kundkretsen utgjordes också av amerikanska miljönärer på jakt efter europeisk konst för sina gallerier på hemma-kontinenten. Under tre år såldes det ena fingerade konstverket efter det andra, bland annat berömda tavlor från Louvren. Målningarna åtföljdes av sigillprydda dokument, också de förfalskade, vilka innehöll meddelande om att den eller

I ett obehagligt ögonblick lyfte tjuven Perugia och hans två medhjälpare ned Mona Lisa från väggen och bar iväg med tavlan

den tavlan på ett mystiskt sätt försvunnit från Louvrens väggar men att museiauktoriteterna för undvikande av offentlig skandal låtit ditsätta en kopia. Man gav alltså sken av att tavlan helt enkelt stulits från museet, men i själva verket stals aldrig några tavlor, utan

Chaudron riktade en varmluft-fläkt mot de förfalskade tavlorna för att framkalla sprickor i de fernissade ytorna

köparna lurades alltid med skickligt utförda kopior. Denna metod visade sig länge utfalla till alla parter belåtenhet, men när man fattade den otroligt djärva planen att sälja Louvrens berömdaste målning, Mona Lisa, trasslade det till sig.

Köparen var även denna gång en amerikansk mångmiljonär, som hugnades med den upplysningen att han i sin ägo hade den verkliga Lisa Cherarghini, målad av Lionardo i början av 1600-talet. Olyckligtvis kunde inte miljonären hålla tyst med detta enastående förvärv, och en vacker dag återgav en Paris-tidning det alarmrande ryktet, att Louvrens pärla icke längre var äkta utan en ditsmugglad kopia. En flock experter trummades ihop och förklarade bestämt att det fortfarande var den ursprungliga Mona Lisa, som log sitt gåtfulla leende från väggen i Salon Carre.

Valnötssäng "slaktades"

Denna gång hade det så när slutat med katastrof, men markisen och hans medhjälpare kom ner på fötterna igen. Med den erfarenhet som förvärvats beslöt man att utnyttja "förhandsreklamerna" och ännu en gång utbjuda tavlan till försäljning, och när man efter långa och invecklade förhandlingar fått säkra

napp på krokarna skred man till verket.

Lionardos tavla är målad på en träpanel, som består av tre plattor finådrig italiensk valnöt, på baksidan hopfästad med ribbor av ebenholtz för att förhindra sprickning. Chaudron målade sex kopior. En i sitt slag ytterst sällsynt och dyrbar antikvit, en italiensk säng i valnöt, "slaktades" för att ge Chaudron det material som erfordrades för att uppnå största möjliga identitet med originalet. Resultatet blev också lysande.

När det sista av Chaudrons sex mästerverk lyckligt och väl smugglats över Atlanten tog man itu med andra förberedelser. Denna gång måste nämligen den riktiga Mona Lisa försvinna från museet för att verkligen övertyga köparna om att det inte var ytterligare ett falsarium.

Låssmed hjälpte tjuvarna

Den enkla men raffinerade stöldplanen grundade sig på det faktum att en arbetare kunde komma och gå hur han ville i Louvren utan att bli misstänkt, i synnerhet på måndagarna, när museet var stängt för rengöring. Det fanns visserligen en stab av detektiver anställda vid museet, men de tjänstgjorde inte på nätterna och inte heller på måndagarna. Eventuella tjuvar förmodades alltid uppehålla sig bland publiken.

Den som utsågs att föröva stölden var Perugia, en italienare, som arbetat tre år vid museet och som kände till alla vinklar och vrår. Tillsammans med två medhjälpare gömde sig Perugia en söndagskväll i en skrub. Klockan 5.30 måndag morgon kom några arbetare, som skulle ta itu med reparationer i ett galleri som ligger alldeles intill Salon Carre. I ett obehagligt ögonblick smög sig Perugia och hans två medhjälpare dock fram, lyfte ner tavlan och bar den genom ett par salar till en vindeltrappa, som leder till bottenvåningen.

Här avtogs ramen, men när Perugia skulle öppna dörren som ledde ut väntade honom en obehaglig överraskning. Han hade glömt att prova den efter ett vaxavtryck tillverkade nyckeln, och den gick inte. Louvrens egen låssmed kom honom emellertid till hjälp. I det för tjuvarna lämpliga ögonblicket kom nämligen denne ned samma väg som de själva hade kommit. Perugia, som lyckades gömma undan tavlan, beklagade sig över att låset var skadat. Lås-

smeden plockade välvilligt fram sina grejor, och efter ett par minuter var vägen fri.

Ligan blev stormrik

Först ett dygn senare upptäckte man i Louvren att Mona Lisa var försvunnen. Att tavlan var borta hade man visserligen redan sett, men det hände ofta att den fördes bort för fotografering, och därför fattade man inte genast, att den hade stulits.

Perugia fick en avsevärd summa för sin del av jobbet — tillräckligt för att han skulle kunna leva bekymmerslöst återstoden av sitt liv. De övriga av ligan försvann omedelbart från Paris och reste till Amerika.

Efter dessa virtuosa preludier gick affärerna lysande — Chaudron blev närmast tokig av glädje och stolthet, när han hörde vilka fantastiska summor hans verk inbringade. Även originaltavlan såldes. Alla de sammansvurna blev stormrika män, endast den föga slipade Perugia — som inte var insatt i motivet för stölden — fick till sist sona sin delaktighet med tre års straffarbete. Han kunde nämligen inte avhålla sig från att ännu en gång stjäla Mona Lisa och nu från den private köparen. Han tänkte sig att han skulle

Låssmeden plockade välvilligt fram sina grejor

komma över ytterligare en stor summa pengar för tavlan. Polisen fick emellertid nys om hans förehavanden. Den stackaren förstod inte att han var för sent ute och att Mona Lisa efter detta äventyr skulle bli återbördad till sin rätta plats i Salon Carre och Louvren.

JULSALONGEN

Björn "Hin" Hinders Lasse Lindqvist

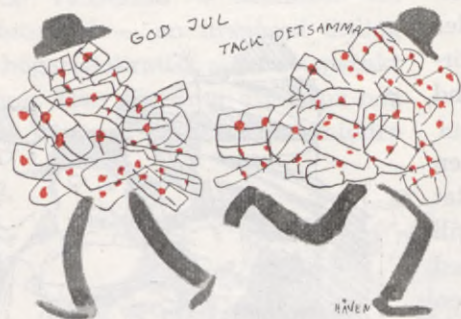
Hans "Håven" Nilsson Lasse Sandberg

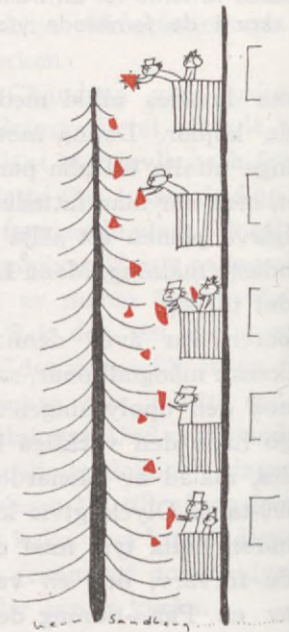
— Tänk, sen jag fick den där apparaten i huset bryr de sig inte ens om jultomten...

— Det är inte så roligt att vara tomte nu när nästan ingen tror på en längre

— Vi målade julgranen på väggen i år för att spara utrymme

— Fantastiskt! Så originellt!

— Om inte farbror låter mig vara i fred, ska jag anmäla honom för nykterhetsnämnden

Ord... ord... ord..

Humoresk av GUNNAR BROLUND

FINNS DET INTE EN FISK som heter sorp? frågade Johansson.

— Sorp? sa jag. En fisk? Det har jag aldrig hört.

— Jag undrar i alla fall, sa Johansson. Sorp? Eller kanske sorping. Fast då går det ju inte förstås. Håller du också på med lördagssoppa? sa han sen och vände sej på nytt mot mej.

— Nej, svarade jag, för det var det enda svar jag lyckades få fram just då.

— Inte? sa Johansson. Fast det är såna fina priser.

— Visst! Jag drog mej i hast till minnes en del annonser jag sett om Prackelbolagets nya produkt "Lördagssoppa". För att göra varan mera känd hade man satt igång med en pristävling. Det gällde att bilda mesta möjliga antal ord av "lördagssoppa". Nu stod en hel del klart för mej. Johansson var alltså inte galen, som man allmänt trodde. Det är inte säkert att en man är galen därför att han går och mumlar underliga ord för sej själv hela dagarna. Det kan hända att han deltar i en pristävling.

— Första pris är tjugofem tusen kontant eller en tallrik lördagssoppa om dagen resten av livet, förklarade Johansson. Jag vet faktiskt inte vilket jag ska välja om jag vinner, fortsatte han. Kontanta pengar är naturligtvis bra att ha, men å andra sidan kan det bli inflation och sånt. En tallrik lördagssoppa däremot är mycket närande och innehåller alla vitaminer.

— Jo, höll jag med om. Man vet att man har mat varenda dag tills man lämnar in. Det är inte så dumt. Men om den där firman gör konkurs då? Om lördagssoppan inte går så bra som man tänkt sej?

— Det är en synpunkt, nickade Johansson. Kanske man ska ta dom 25.000 i alla fall. Det fina med en sån här tävling är annars att allt inte hänger på turen, utan på den rent personliga insatsen. Det gäller alltså att få fram ord. Jag arbetar rent metodiskt. Jag kombinerar bokstäverna fortlöpande efter ett visst system, och på det viset kan inget ord slinka förbi mej, förstår du.

— Tittar du inte i ordböcker och sånt också? undrade jag.

— Så klart, sa Johansson. Jag håller ögonen öppna, och så fort jag får syn på något som handlar om ord slår jag ner som en hög. Fast ibland hoppar man i galen tunna förstås, log han. Igår var jag inne i bokhandeln och köpte en bok som hette "Ordet", men den dög inte alls. "Ordets makt" hette en annan jag hoppade på, men den handlade bara om hur man skulle hålla tal. "Tal" förresten, nej det går inte. "Dal" går, "Dalarö" också för den delen, men det är ett namn och det får man inte använda. Inte böjningsformer heller. Förresten ska jag låta bli T. Jag arbetar metodiskt som jag sa, och jag håller just nu på med L. Jag har fått ihop 153 ord.

◇

Jag fick under den tid som följde förklara för dom på kontoret att Johansson inte var tokig, och att han inte heller hörde till ett spionnät med anknytningar i alla större världsstäder, och att det inte var hemliga kodmeddelanden han lämnade ifrån sej åt en annan lyssnande spion någonstans i grannskapet när han gick för sej själv och mumlade: "ka-kaa-kab-kabb-kabba-kabbe-kabbi...". Rätt som det var stötte han så på ett ord, och då gjorde han en anteckning. När bokstaven L var avverkad förklarade han för mej i största förtroende att han nått siffran 167. Några dagar senare hade han i sin flit betat av S. 209! Ytterligare en vecka senare kunde man höra honom mumla: "yb-ybb-ybba-ybbe-ybbi...", men sen slog det honom bestämt att det inte fanns något Y i lördagssoppa. Och inte heller fanns där något Z, Å eller Ä. Men ett Ö fanns där, och siffran steg till den nästan astronomiska 278. 278 ord i "Lördagssoppa"!

◇

— Men det har varit ansträngande vet du, anförtrödde han mej när vi var på hemväg i bussen en kväll. Igår hörde jag ett par människor prata när jag gick förbi dem på gatan, och då sa den ene: "Jag har inte sagt ett ord om saken". Då hoppade jag högt. Bara för

att nån sa "ord". Är inte det underligt? Jag har förresten beslutat mej för dom 25.000 kontant.

Johansson blev åter som en vanlig mänska. Han var säkrare i sitt uppträdande numera, man begrep att han redan förnam något av den trygghet som 25.000 i kontanter bör ge. "Jag ska tro att 278 ska räcka", sa han till mej mer än en gång under den tid som följde. Jag tror att jag var minst lika nyfiken som Johansson. Så randades den morgon då vinstlistan skulle offentliggöras i tidningen. Jag hoppade upp ur sängen så fort tidningen damp ner genom brevlådsöppningen och ögnade igenom den. Förstepristagaren hade fått ihop 279 ord!

Johansson kom som vanligt ner till firman i tid, men han var mycket blek och mycket tyst. Jag fick aldrig tillfälle att prata med honom under dagen, men jag passade på att få sällskap med honom på bussen. Jag uttryckte mitt deltagande, men jag kunde inte hålla tillbaka min nyfikenhet.

— Det är så man får lust att gå och dränka sej, sa Johansson, och stirrade tragiskt rakt fram. Jag hade glömt ord.

— Jaha du, sa jag. Men vilket ord hade du glömt?

— Ord, sa Johansson.

— Ja, men vilket?

— Ord, sa Johansson. Ord. Ordet "ord".

— Ord? sa jag.

— Javisst, sa han. Ord.

— Ord!

— Ord, mumlade Johansson.

◇

Men tiden läker alla sår, även dom för 25.000. Johansson blev åter en vanlig mänska, även om han inte lade i dagen den där säkerheten som 25.000 kontant kan ge. Men nu har många veckor förflutit sen Prackelbolagets stora pristävling var aktuell. Johansson har åter fått något febrigt i blicken, men nu riktar han den inte längre rakt ut i luften och mumlar sällsamma besvärjelser. Han växlar istället till sej ettöringar, och hans girighet efter den sortens mynt tycks inte känna några gränser. När jag får sällskap med honom på bussen hänger hans kavajfickor som ett par tunga mogna frukter. Berlinerbryggeriet har startat en pristävling för att göra sin svagdricka känd. Det gäller att gissa hur många ettöringar det ryms i en femliters svagdricksflaska.

● JULGRANSPROBLEM

(Forts. fr. sid. 10)

omkring mitt vackra träd fanns liter på liter. Till sist fanns den på mig. Jag kunde ha klistrats upp som ett frimärke på närmaste flata föremål.

Den sågen blir aldrig vad den har varit. Det gnisslade och kved och flisorna rök, utanför sänkte sig julmörkret, Betlehemsstjärnan blinkade och psalmsången steg över lyckliga hem med små lagoma granar. Vi sågade i sömnen, endast tomten var vaken.

Och till sist fick vi av den. Då var den inte så mycket en gran längre, den var en bisarr buske av något exotiskt slag. Den så att säga satt på marken, på huk. Vi bar upp den, fixade den på julgransfoten, knirkade ner i varsin stol, knäppte våra valkiga händer och såg länge på den.

Och sakta grydde samma hemska tanke i oss båda: vi kan aldrig bli av med den! Det kan vi aldrig med en julgran i vårt hus, för det lilla barnet är så känsligt. Det är så sällsynt ömsint, och allra mest när det gäller julgranar. Den vi hade första året hyvade vi ut från balkongen på ett barnkalas. Alla de andra gästerna klappade i sina grymma små händer; mitt barn tittade på mig som om jag hade varit Kristian Tyrann. Resten av helgen tillbringade jag med att variera den gripande berättelsen om hur förfärligt glad den lilla granen var att få komma ut i skogen igen till alla de andra små granarna.

Nästa jul satte vi försiktigt ut grankräket på balkongen en kväll när barnet sov. Morgonen därpå höll hon ett tal för oss, ett ovanligt kraftfullt tal för att vara av ett så litet barn, om hjärtlösa människor som kan låta små nakna granar stå och frysa på balkonger. O, sa vi med ängslig munterhet, då vet vi vad vi gör — vi tar den lilla frusna granen och eldar upp den i brasan så blir den så varm så varm! Barnets mun blev fyrkantig av avsky och underläppen började darra.

Jag vet inte vad det blev av den granen. Antagligen står den kvar på balkongen än, som ett strömmingsskelett. Och snart får den en spöksläkting. När barnet kände så varmt för de föregående granarna som ändå var fullt krya — hur ömt ska hon inte då hulda om det här stubbade eländet?

Jag vet hur det går: hon kommer att vilja ha den i sängen. Det ville hon med en majstång en gång, för den hade det så ensamt om nätterna.

● MADONNA MED VITT...

(Forts. fr. sid. 13)

— Å, herr paraplymakare! Av alla i hela världen måste just ni förstå.

— ... om sten eller järn eller trä, min herre. Vet Madonnan att ni ...

— Nej, herr paraplymakare. Hon skall aldrig få veta att hon har paraplyet för blindhetens skull, att dess fodral är vitt för blindhetens skull, att kryckan är vit, o, herr paraplymakare

”Ansikte vänt mot solen ... alltid den blinda Madonnans”

nu när allt är så nära. Men i denna lilla stad, där inte trafiken är så tät, i denna främmande stad. Förstår ni inte att jag skall lämna Madonnan, att jag måste ...

— Förlåt, mitt intresse, min herre. Men Madonnans ålder?

— Tjugotvå.

— Och ni tänker lämna henne? Lämna henne här i denna främmande stad där trafiken inte är så tät? Och

bara jag och ni skulle veta? Kanske att jag en afton på promenad utåt slätten, ja, jag går ofta utåt slätten. Kanske jag stannat vid en vägkant, kanske vid källan som saknar lock och stängsel. Källan är djup, den enda som inte sinar på sommaren och vi har torra somrar i denna trakt ... Kanske att Madonnan stiger fel och jag är en gammal man. En gammal man som har svårt att böja sig ned och räcka en hand. Och polisen, min herre, polisen i små städer på slätter. En vän till mig, en mästare i schack och slutledningskonst. Han har en dålig brunn på sin tomt, hämtar under torra somrar sitt vatten i källan. En konnässör på vatten och vin, bara han och jag och ni som vet att någon försökt begrava en hund i källan, bara han och jag och ni, min herre. Som sagt. En mästare i schack och slutledningskonst.

— Jag visste ingenting om källans existens, den vetenskapen var er, herr paraplymakare. (Alla källor saknar lock och stängsel — egentligen.) Jag ber er — begränsa ert intresse! Begränsa ert intresse till funktionen och formen av det paraply vi talat om.

Tonen i min röst får honom att böja sitt baskerklädda huvud, en bugning som säger att kunden alltid har rätt, men anar han min skräck? Enslig väg på slätten, en källa vars djup ingen vet, ett träd som skuggar källans vattenyta kanhända? En källa som aldrig fryser, (det finns ju sådana källor) som aldrig får sin vattenyta blå och klar och isad av en frostnatt.

O, hinna av is över källans yta! O, hinna av is över Madonnans ögon ...

— Hur länge stannar ni, främling?

— Förlåt?

— Hur länge stannar ni i denna stad på slätten?

— Några dagar bara.

— I övermorgon kan ni hämta ett vitt paraply. I övermorgon klockan tolv — om ni har Madonnan med er.

— Men varför Madonnan?

— För att hon ska känna igen min röst vid källan. Källan som aldrig sinar och som saknar lock och stängsel.

— I övermorgon klockan tolv. Med Madonnan.

— På återsyn, herr paraplymakare.

Den blåtonande fjädern hänger som en valsad blomstängel i en mjuk båge, när jag trycker ned dörrens slitna handtag börjar klockan klämta. En klocka, bevakande utgång och ingång, en klämtande klocka på en stängel av stål ...

Vidare är antecknat att "Vår Nådiga Fru" på Strängnäs marknad den 30 januari 1547 lånat Ditlef Skräddare 150 mark mot ränta, som han sedermera erlade med 4 ungerska gyllen på Gripsholm och resten längre fram på Konungör. Peder Jönsson i Stockholm fick ett lån på 100 daler för att kunna resa västerut i affärer, och Severin Bösseskyttare, kanoniär på Gripsholm, ett på 150 mark "att komma sig före med". Samma motivering finns för ett lån på 150 mark till Olof Skåning, medan Birgel Småsven, som tidigare varit dörrsven hos drottningen, utan vidare fick 60 mark. Om Philpus Gullsmed "den svenske" är noterat, att det var han som fick fru Märitys piga, en omständighet som tydligen utgjorde ett slags säkerhet; han skulle arbeta av sitt lån.

Originell inkassometod

En hel del låneärenden avhandlas i kungens brevväxling, bl. a. det ovan nämnda fiskerilånet. Men sin lånerörelse tycks kungen ha börjat redan 1533, såsom framgår av ett den 1 april samma år utfärdat skuldebrev till honom av Gerlof van Emden och två andra borgare.

Gerlof van Emden fick sedermera tillsammans med andra kompanjoner låna flera gånger av kungen men slarvade till sist med betalningen och ådrog sig därigenom kungens misshag, vilket tog sig uttryck i ett ampert brev samtidigt som kungen kom på en fiffig inkassometod. En Jacob Hampa hade nämligen i maj 1554 besökt kungen på Gripsholm och beklagat sin nöd och trång därav att han märkeligen kommit till akters i köpenskapen, varför han fliteligen bedit och begärat att kungen nådeligen måtte låna honom en summa penningar på ett år eller tu emot underpant i hus, grund och gods i Stockholm, vilket allt kungen berättade i brev till sin ståthållare i Stockholm Botvid Larsson. Och eftersom kungen inte vore obenägen att göra Jacob någon undsättning, på det han måtte komma sig för igen, samt intet annat visste än att Jacob hade sköna hus i Stockholm, värda en märkelig summa, så hade han lovat Jacob det begärda lånet, om han med Botvid Larssons biträde kunde krama ut kungens fordran hos Gerlof van Emden. Botvid fick särskilda instruktioner om hur han därvid skulle gå till-

våga och vad ord han skulle bruka, och för att underrätta Gerlof om vad han hade att vänta, avlät kungen följande brev till honom:

"Vår gunst. Som du väl själv vet, Gerlof, om den märkelige summa penningar, som Vi dig av synnerlig gunst och nåder för många år sedan länt och försträckt have, så förundrer Oss att du intet tänker till att Vi måge komma till Vår betalning. Så skall du veta att Vi icke stort längre kunna förbida efter Vår betalning. Så efter nu denne Jacob Hampa blivit överens med Oss om en summa penningar, den Vi honom länt och försträckt hava. Varföre är Vår vilja och befallning att du oförsummeligen överantvarar förenämnde Jacob Hampa 1.000 mark av den summa som Vi dig länt hava. Och tänker sedan till med det snaraste att betala det som summan yttermera drager. Vi ha också befallt Vår befallningsman Botvid Larsson att han skall vara över när du levererar samma penningar ifrån dig. Det du ock vill hava skottsmål (förevändning) att du haver mång gäld (fordring) utestående, så vet du själv att Vi intet synnerligt ha att skaffa eller beställa med den utan må du själv kräva den in det bästa du kan och låta Oss komma till Vår betalning, efter Vi ha nu länge nog i den måtton varit förhalade och uppehållen. Ändock Vi några resor ha gunsteligen varit dig behjälpliga med nådige forskrifter på det du desshellre på sådan din betalning komma måtte. Så kunna Vi nu intet längre låta Oss med sådana skottsmål avvisa eller förhåla. Där rätte dig efter."

Borgare lånade järnskatt

En annan form av långivning framgår av ett skuldebrev till kungen av tre borgare i Gävle, utgivet i februari 1544. Låntagarna hade oförskyllt kommit i armod till följd av ett skeppsbrott och behövde kredit för att komma på fötter igen, sade de vid uppvaltning för kungen på Upsala slott. Och med sitt praktiska handlag i affärer insåg kungen genast att supplikanterna var bäst hjälpta med en varukredit, varför de på ett års tid fick låna den årliga järnskatten av Gästrikland, något över 25 läster osmundjärn så att de utan omgång kunde göra affärer. Återbetalningen kunde ske i järn efter visst pris eller i reda pengar, vilket också skedde efter utfästelsen.

Kungens egen syn på kreditfrågorna framgår av ett brev från Gripsholm 1546 till Severin Jute om ett förskott

på 100 mark till Peter Tjärebrännare, en i sitt fack mycket duktig utlänning som kungen fått tag i, vilken skulle lära ut sina färdigheter till svenska arbetare, både beträffande ugnbyggnader och kolmilor, "emedan där följer stor profit och gagn med, såväl med kolen som med tjäran". Tjärebrännerier borde därför anläggas litet varstades i landet, där förutsättningar funnes och det inte vore långt till kusten.

Kungens kreditgivning var emellertid inte inskränkt till enbart matnyttiga företag utan kunde ges även till lyxproduktion och detta även om han inte själv var beställare. Henrik Gullsmed i Kalmar hade uppvalt kungen och klagat att han inte hade något silver att arbeta med i sin verkstad, varför han bad om ett silverlån. I brev till ståthållaren på Kalmar, Germund Svensson (Somme) i maj 1549 löser kungen problemet på sitt vanliga praktiska vis:

"Vet, Germund, att denne brevvisare, Vår undersåte i Kalmar Henrik Gullsmed, har i underdånighet begärat något sølv av Oss till läns till att uppehålla sitt gullsmedsämbete med, vilket Vi honom ock gunsteligen unt och efterlätit hava. Varföre är Vår vilja att du, om där på Kalmarna något saköres (bötes) silver för handen är, du då må låta honom bekomma därav till en 4 eller 5 lödiga marker och förskaffar så att du på Våra vägnar för samma sølv en god förvissning eller förvaring bekomma kan, anten med hans gård, gods och grund, om något sådant förhanden är eller med någon viss borgen, därmed Vi förvarade bliva måtte om betalningen, sättandes honom en årsdag eller tu, då Vi till Vår betalning komma måtte".

Kungen ville ha markattor

Till sist ett brev som belyser kungens affärssinne och vakenhet i marknadsfrågor; det är skrivet till ovan nämnde Germund Svensson i april 1550 och avslutas med ett inköpsupdrag:

"Vi ha ock förnummit, Germund, att från Holland skola allaredan en hop skepp vara utlupna på sin koffart hit in i Västersjön, så därest några varda kommande igenom sundet och dit in till Kalmar som vilja byta till sig spannmål för salt, så vilja Vi att du ger dig i handel med dem så att Vi måtte bekomma en hop salt för råg, malt eller korn, vad du har bäst ämne av, och må du göra den bästa handel du kan, efter Oss är undervist att spannemålen

● NÄR PÅSKDAGEN VAR NYÅR

(Forts. fr. sid. 23)

förspanska Mexico!) Gregorius bestämde också att den 1 januari skulle vara nyårsdag och allt detta inträffade år 1582. I övergången var man tvungen realisera tio dagar, man gjorde ett hopp från den 5 till den 15 oktober för att man skulle komma ikapp verkligheten.

Men det hade naturligtvis sina avig-sidor att det var en påve som bestämt hur kalendern skulle vara. I hela den katolska världen genomfördes reformen smärtfritt, men i det protestantiska Nordeuropa var det stopp. Visserligen var det många som begrep att den var riktig och behövlig, men att protestanterna skulle rätta sig efter en påves påbud var i alla fall för tjockt. Följden blev att man lät bli och det dröjde mer än hundra år innan det första protestantiska landet införde reformen. Först år 1700 infördes den i de protestantiska delarna av Tyskland och samma år i Danmark. Sverige följde efter först 1753.

Ännu i denna dag har vi ett påtagligt minne av den krångliga tideräkningen i gamla tider. I vårt land och alla de protestantiska länderna är julen den stora högtiden vid midvinter-tid, men i de katolska länderna är det nyårsfirandet som är det väsentligaste både profant och religiöst.

där i Holland fast uppstigen och dyr vara skall. Var ock på samma holländska skepp några främmande frukter såsom granatäpplen, pomerantzer, pinéer eller annat slikt som här hoss sällsynt är, att du skaffar Oss därav det mesta du kan för penningar och icke som i fjol skedde att Vi fingo minsta delen av vad som fanns utan andra revo alltsammans till sig, vad där var. Kunne också några papegojor, markatter eller andra sällsynta djur komma med, så ville Vi behålla dem."

Genom sin idoghet skapade kung Gustav med tiden en jätteförmögenhet, som omfattade bl. a. 6 1/2 ton silver och cirka 5.000 hemman, annat att förtiga. Ryktet om hans rikedomar gick också över hela Europa och lockade många furstliga friare till hans döttrar, däribland Karl IX av Frankrike, som dock först ville ha reda på Vasarnas arvs massa i mentalt hänseende. Han drog sig tillbaka, sedan han blivit övertygad om att det kunde ha sina risker att blanda vasablod med bourbonskt.

● NÄR JULTOMTEN FLÖG FEL

(Forts. fr. sid. 11)

ten öppnade sin stora säck och delade ut julklappar.

Kälkar och skidor hade aldrig ökenfolkets barn sett förut, och de skrek av förtjusning när Lill-Nisse visade att det gick riktigt bra att åka nerför de höga sandkullarna. Och dockorna och bilarna blev barnen så förvånade över. Dockorna hade ju ljust hår! Inte visste ökenfolkets barn att man kunde ha någon annan färg på håret än den de själva hade. Bilar, det var verkligen något besynnerligt. Hjul är nog bra på hårda vägar, men i ökensanden sjunker de bara ner och fastnar. En del paket var Mjuka Paket. Men du ska inte tro att barnen tyckte det var tråkigt. Yllebyxor och raggsockor väckte stor förtjusning.

— Det blir bra att ha på nätterna, sa barnen.

Ökennätterna är nämligen mycket kalla, och när man bor i tält behöver man varma saker. Snart var säcken tom och Lill-Nisse, som fått låna en kamel, satte kurs mot närmsta oas.

En oas är en liten grön ö mitt i den stora gula öknen. Där kommer underjordiskt vatten upp och träd och blommor kan växa där. Lill-Nisse skulle hämta ett par säckar vatten och köpa bensin. Under tiden pratade Jultomten med barnen och berättade om barnen hemma i Sverige, som säkert väntade otåligt på honom och julklapparna.

— Vi måste få skicka med julklappar till barnen i Sverige, sa de små ökenbarnen. De började plocka saker i Jultomtens tomma säck. En kom med dadlar, en annan med ett getskinn. Vattenpåsar av skinn, flöjter av ben, och de vackraste vävnader packades ner i säcken. När Lill-Nisse återvände med bensin och vatten var säcken återigen fylld med gåvor.

Tomten och Lill-Nisse vinkade farväl till sina vänner och så styrde de kurs mot norr igen. Du må tro att Jultomten höll sig vaken den här gången, så att de inte skulle flyga fel igen. Och snart landade de i Sverige och satte igång med att dela ut arabarnas jul-gåvor. Och fastän inte alla barn fick just precis den julklappen de hade önskat sig, utan en liten uppstoppad kamel eller en flöjt istället, så må du tro, att alla var lika glada och nöjda för det.

● MÄNNISKANS SEGER

(Forts. fr. sid. 21)

te finns någon plats för *människan* med alla hennes komplicerade och motstridiga impulser och problem.

Hon teoretiserar inte — som ett svidande praktiskt livsresultat upplever hon materialismens otillräcklighet. Men hon slutar inte såsom Nietzsche, fysiskt nedbruten och omtöcknad av vansinnets mörker. Hon provar i stället möjligheten av en andlig världsförklaring.

Hennes nye läromästare blir Rudolf Steiner, antroposofins grundare. På nytt öppnar sig svindlande perspektiv för den av livet rånade. En andlig värld bakom den fysiska! En moralisk världsordning, en mening med varje lidande, varje smärta! En personlig möjlighet att genom andlig skolning, sträng och systematisk som den naturvetenskapliga, förvissa sig om existensen av en oerhört vidgad verklighet. Mänsklighetens blindhet, en nödvändig men övergående etapp i en lång utveckling, absolverad i på varandra följande jordeliv!

Utskrattad av en oförstående samtid, tystnar den underbara sången på Edith Södergrans läppar. Och nu kan hon förresten inte sjunga annat än det hon vet var sant. En kamp mellan tvivel och tro, mellan tusen argument för och emot rasar inom henne med all den sällsamma intensitet hon är mäktig.

Umbäranden, sjukdom och patetisk ensamhet i den inre kampen markerar det annalkande slutet på ett liv som i sin heroiska och gripande skönhet inte lämnar någon av den stora regins resurser obegagnad, ty ännu en gång springer sången fram på segrande läppar. Kampen är överstånden. Centralmotivet i Edith Södergrans nu snabbt förrinnande dagar är Kristus — antroposofins centralmotiv.

... ett har jag funnit och ett har jag verkligen vunnit — vägen till landet som icke är.

I döden uttalar hon inte något avsked till jordelivet, utan välkomnar ett nytt:

Himlarna välva sig högre och högre,
och ett människobarn drunknar i ändlösa
dimmor
och vet intet svar.
Men ett människobarn är ingenting annat
än visshet.
Och det sträcker ut sina armar högre än
alla himlar.
Och det kommer ett svar: Jag är den du
älskar
och alltid skall älska.

● TUBERKULOSVÅRDENS...

(Forts. fr. sid. 5)

t. ex. vård av sinnesslöa eller lättskötta sinnessjuka, för vilka platsbrist nu råder.

Vissa olägenheter och svårigheter skulle möjligen kunna följa en sådan placering av lungsjukvården till lasarett. Det är tyvärr sannolikt, att de styrande på sina håll kan vara rädda för att vårda tuberkulossjuka vid "vanliga" sjukhus med hänsyn till smittfaran. Erfarenheter från de håll, där en sådan anordning redan finns, talar dock emot, att någon risk skulle föreligga. Avdelningar, som skall ta hand om både tuberkulosfall och andra lungsjuka, måste dock ha goda möjligheter till isolering och uppdelning av patienterna.

Ett argument av större tyngd än smittrisen torde vara, att vila i den fredade miljö, som sanatorierna erbjuder, är av betydelse för hälsan. Detta motargument är i sak riktigt, men kan inte tillmätas avgörande betydelse gentemot de medicinska fördelar, som skulle följa en anslutning till centrallasaretten. Man torde också kunna räkna med att det på många håll blir nödvändigt att inrätta lämpligt belägna konvalescenthem, där de sjuka kan fortsätta vården efter sjukhusvistelsen i väntan på att kunna återgå till hemmet.

Ett ytterligare värde med en sådan organisation ur de sjukas synpunkt skulle vara, att det är lättare att hålla kontakt med anhöriga och familj, om man vårdas på en avdelning vid ett stort lasarett, dit kommunikationerna brukar vara goda, än vid ett avlägset sanatorium.

En annan fördel, och den tror jag är mycket väsentlig, är att en placering av lungavdelningarna vid centrallasarett skulle underlätta arbetsträning och arbetsvård. Det är en angelägenhet av första rang att underlätta återgången till arbetslivet för de tuberkulossjuka. Jag tror, att den rent medicinska utvecklingen har varit så krävande under de sista tio åren, att den delen av tuberkuloskampen kommit i skuggan, och att det är hög tid att man nu ägnar den ökat intresse.

◇

Det har i diskussionen framförts, att man skulle kunna tillvarata de lediga platserna vid sanatorierna för vård av annan art, genom att sammanföra tuberkulossjuka från olika län till ett

sanatorium. Jag fruktar, att det skulle kunna medföra betydande risker. Det kan bidra till att tuberkulosvården undandras de ökade resurser, som den har behov av, och att den därigenom konserveras i otillfredsställande skick. Dessutom bör det vara en elementär rätt för de tuberkulossjuka att kunna erhålla fullgod vård inom sitt eget sjukvårdsområde, så att kontakten med anhöriga och hem ej försvåras mer än nödvändigt, vilket bäst åstadkommes om varje landsting har sin egen lungavdelning. Därigenom uppehålls också kontakten mellan dispensärverksamhet och slutna lungsjukvård säkrare och en sådan anordning skulle bidra till att åter öka intresset för lungsjukvård bland läkare och annan sjukvårdspersonal och underlätta personalrekryteringen till specialiteten. Den är för närvarande inte tillfredsställande. Det är av fundamental betydelse, att vår beprövade dispensärorganisation inte försvagas, och att i vår sjukvårdsorganisation finns plats för läkare, som genom sin utbildning och sitt intresse är skickade att omhändera vården av tuberkulosfall och är väl förtrogna med det förebyggande arbetet mot tuberkulosen.

Det är klart, att vårt lands ekonomiska resurser för närvarande inte tillåter en allmän överflyttning av lungsjukvården till nya avdelningar vid centrallasarett, särskilt lägger den starka inskränkningen av byggnadsverksamheten hinder i vägen. Och det är av vikt i detta som i andra sammanhang att inte låta det bästa bli det godas fiende. Sanatorier, som är något-sånär centralt belägna bör kunna rustas upp och i praktiken fungera som lungavdelningar under rätt lång tid framåt. Så har också med framgång skett inom vissa landsting. Dock måste det vara av stort värde, om alla, som är intresserade av lungsjukvårdens utveckling, medverkar till en planläggning och en utveckling enligt här skisserade linjer.

● DEN LILLE MANNEN

(Forts. fr. sid. 17)

Men när jag gått till sängs kunde jag likväl inte somna. Vad som för några timmar sen tyckts mej som en ljusstråle i min jämnstrukna tillvaro började vålla mej bekymmer. Vad är det du bröstar dej över, kamrat Pitjchuljan? Du har ju lurat din chef, han bedrar i sin tur trusten och så går det

vidare, vidare... Aha, nu först börjar du fundera över saken! Men varför gick du då med på det?

Skräckslagen satte jag mej upp i sängen och stirrade ut i mörkret. Jag försäkrar er att siffror av alla de slag dansade runt för mej. Hela sifferparader... Det var ju ändå en förfälskning, ett bedrägeri!

Jag steg upp och började irra omkring i rummet. Min hustru vaknade: — Du döljer nåt för mej, Moses! Men jag gav inget svar. Bara fortsatte att gå och kom på mej att ångra mej över att jag aldrig börjat röka.

Men hade jag egentligen gjort något orätt? Det var ju på chefens order. Och han måtte väl bäst veta vad som var rätt eller ej... Ja, jag försökte trösta mej med det.

— Nå, "storstemmen", säj då äntligen vad det är fråga om!

— Det är väl inte första gången jag är sömlös, kära du. Håller tydligen på att bli gammal.

Hon skrattade, men efter en stund snarkade hon så det hördes i hela huset. Det var jag ju van vid sen länge och kunde lika lite föreställa mej en natt utan dessa snarkningar som de älskande ett möte utan måne och näktergalsång. Vanan är ju, som man säger, halva naturen.

Jag kröp ner i bädden igen. Men siffrorna vek inte från min syn. På morron skällde jag ut min hustru för nån struntsaks skull och gick till jobbet helt olustig. Förstår ni? För första gången i mitt liv olustig till jobbet!

Där blev jag en lång stund stående framför ett anslag om att kvartalsplanen skulle behandlas på ett möte på kvällen. Så länge att en kollega undrade om jag kommit på något fuffel...

Jag kom först av alla till mötet och intog min vanliga plats längst ner i salen. Trustchefen valdes till mötesordförande. Chefen för plansektionen var föredragande. Han talade om en vändning till det bättre och läste upp siffror. Mina siffror! Han fick till och med applåder. Ett belåtet leende spred sig över trustchefens anlete. Men den närvarade partisekreteraren såg dyster ut. Jag kände mej orolig. Hjärtat slog hårt. Pannan var våt av svett. Jag var med andra ord inte riktigt mej själv. Några gick upp och berömde företagsledningen.

Men sen uppträdde partisekreteraren. En ung man på trettio år, med yvigt hår och svarta, brinnande ögon. Han kritiserade ledningen, trodde inte

(Forts. på sid. 33)

Julens bildkorsord

Illustrations:

- Top left: Santa Claus and a child. Santa says: "-MAMMA! KOM, FÅR DU SE JULTOMTEN!"
- Center: Two men, Karl Gerhard and Vård, working on a Christmas tree.
- Bottom left: A child in bed reading a book.
- Bottom center: A child rolling out dough for gingerbread.
- Bottom right: A group of children playing with a ball.

Words and Clues:

- Top Row:** JUL-KRYDDA, VILL INGEN KVINNA HETA, FLASKA, PYNTAT vid JUL, KRAFT, YTA, SAMBA, SKURK, PÅ GRAN, SKOGS BÄR, ÖVNING
- Second Row:** STRÅLGLANS TOMTE, GÖTEBORGS DAM RIK, FÖR KUNG, GLATT
- Third Row:** RYSK FLOD, MENING, FÅGEL, SALL, SKYDD, KL. 19.00, TON, BASS, VÄSKA
- Fourth Row:** MONSTRING, MÖRK TID, HEMMA, LÅDOR, FÖRÅLSKAD
- Fifth Row:** RÖR, SMET, HAR MYCKET ATT GÖRA TILL JUL, FINNS MÅNGEN KRING JULEN, TITEL
- Sixth Row:** PÅ PASS LIGT, TON, DAMMSPÖ, VÄCKER VÄDER, INGALUNDA
- Seventh Row:** VILD, DRYCK, JÄNTA, PÅ BILN, KARL GERHARD, VÅRD, TITEL
- Eighth Row:** DISTANSERAD, RÄTTE-SNÖREN, FORNA TIDERS VINTERNÖJE, BANA, STUDERAN, HEDRAD, FÖRSÄKRAN
- Ninth Row:** PÅ GÅNG, VILA, TJUT, HARE, PÅ DIT LOMTÄLL, GER TID, RIT, JUL-TRÄDET
- Tenth Row:** NOJE, LITET RUM, HASTIGHET, GREKÖ
- Eleventh Row:** HET, MAT-LUST, PÅ LÅGG, BINDER KO
- Twelfth Row:** PÅ TASS, FÅGEL, 3.14, GRÄS, TIDNING, EJ UPP, LÅKARE, LAST-DJUR
- Thirteenth Row:** SMUTSIG ANLÄNT, SATS, MIRAKEL, PÅ HUS, TING

● DEN LILLE MANNEN

(Forts. fr. sid. 31)

på siffrorna och rapporten och anförde fakta som stred emot den. Han var upprörd och drog sig inte för att beskylla oss för att bedra staten. Det var dödyst i salen när han lämnade talarstolen. Nu var det trustchefen som såg dystert ut och viskade något till min chef. Kritiken förvirrade de närvarande. Var det ändå bedrägeri?!

Bedrägeri! Jag kände ett obetvingligt begär att rättfärdiga mej. Dessa siffror var inget bedrägeri. De representerade min drömbild! Mina drömmar, ja. Som aldrig gått i uppfyllelse.

Jag minns inget av hur jag kom upp på tribunen och inte heller vad som drev mej till denna bedrift. Jag såg ut över salen men kunde ingen se. Jag ömsom frös, ömsom svettades. Som på avstånd hörde jag sekreterarens: "Nåå!" Jag visste bara ett. Sanningen skulle fram, hur det nu än gick med trustens anseende.

— Kamrater! började jag. Kände mej torr i strupen och sneglade på karaffinen. Någon räckte mej ett glas vatten och jag drack ur det i botten. Som om jag inte druckit på en vecka...

Slutligen kom "den store stumme" igång. Och hur sen! Ja, jag vill inte skryta, men jag hörde min röst och den tycktes inte vara min egen. Det var heller inget vanligt tal. Salen kom i uppror. Chefen för plansektionen skrek: "Struntprat! Rena orimligheter han kommer med. Detta är det svarstaste förtal!" Men "han", jag alltså, brydde sej varken om klockans ringningar, replikerna eller larmet. Bara talade och talade, inte blott om bedrägeriet utan om hela mitt liv — mitt trista, enahanda, ointressanta liv... Men så var det plötsligt slut. Mitt i en

mening lämnade jag tribunen. Vilka applåder! Många tryckte min hand. Sen uppträdde cheferna och skrek som om de talat till en samling döva. Sen sekreteraren och andra och så cheferna igen. Och ofta hörde jag mitt namn — Pitjchuljan, Pitjchuljan... Men Pitjchuljan, den gamle Pitjchuljan fanns inte längre. Nej, nej!

Själv hade jag ingen aning om vilken Soppa jag kokat ihop. Dagen därpå anlände en undersökningskommission. Ideligen blev jag utfrågad. Till och med vice ministern blev jag kallad till. På en enda gång hade jag blivit en *personlighet*...

Innan månaden gått hade både trustchefen och chefen för plansektionen fått sparken. Min tur kommer också, tänkte jag, och hade alltså svårt med nattsömn. Och mycket riktigt. En dag blev jag kallad till chefen, vilken visade sig vara förre sekreteraren. Jag väntade mej hårda bud.

— Slå er ned, Moses Sokratovitj! inbjöd han.

— Ni har visat er vara en rejäl, karl, fortsatte han.

— Va... va?! Jag är ju bara en obetydlig...

— Slå bort den tanken! Hos oss brukar vi inte vara obetydliga.

Jag kände faktiskt något fuktigt i ögonvrån och kunde just då inte få fram ett ord. Överraskningen var överväldigande.

— Moses Sokratovitj. Jag föreslår er en ny anställning, som gör rättvisa åt era kunskaper och erfarenheter — som ställföreträdande chef för plansektionen.

— Tack. Men... men.

Och när jag skriver detta har jag ännu inte kunnat bestämma mej. Ett enda uppträdande på ett möte! Skulle det vara någon bragd?

Ja, vad tycker ni själv?

● TVÅKRONAN

(Forts. fr. sid. 7)

den stora kraftmätningen där borta vid Volga hade koncentrerats till det blanka, slitna myntet.

Det var som sagt en tidig vår, och snart låg den hårda grusgången bar, alltså med tvåkronan, som hade fått något skrämmande över sig. Jag tror att knappast någon av dem som kände till hur den hamnat där hade velat röra vid den. En morgon var den ändå borta. Vi gissade på någon nykomling eller kanske på något av personalens barn. Det kunde ju också ha varit någon besökare som plockat upp den. Att det var någon utomstående var vi säkra på. Hur som helst kändes det som en lättnad att tvåkronan hade försvunnit.

Några veckor senare skrevs Argentina ut. Han mätte prima och hade gjort storartade förbättringar. Vi hurade av honom i vanlig ordning. Och vi saknade honom en hel del i början med alla hans påhitt och historier. Det var också tomt efter hans forsande böner på spanska till den heliga modern och helgonen, när han hade fått magknip eller trodde att han hade gjort försämringar.

Inte heller blev Kaptan gladare över att hans antagonist hade givit sig i väg. Han blev tvärtom allt dystrare, slöt sig inom sig själv och blev bitisk och stingslig. Allteftersom ryssarna ryckte fram blev hans humör tyngre. Vi anade, hur han kände det. Även om vi inte hade något till övers för nazisterna, så hade det lilla sega Finland vårt hjärta. Vi förstod hans oro, hans känsla av maktlöshet.

Så skrevs Kaptan ut och reste hem på ett tag. Men ganska snart var han tillbaka i mycket sämre skick, trött och mager. Överläkaren muttrade missnöjt, när han granskade röntgenplåtarna med de nya spridningarna och cavernerna. Det var inte bra. Och Kaptan fick "säng" på listan.

Det var som om både motståndskraften och livsviljan hade tappats ur honom. När Finland till sist gav upp den ojämna kampen, lade också han för alltid ned vapnen. I det längsta hade han vägrat att tro på möjligheten av ett nederlag i den dubbla kampen. Segt och envist som en äkta finne hade han kämpat emot på två fronter. Det som till sist knäckte honom var inte bara sjukdomen utan också krigets utgång.

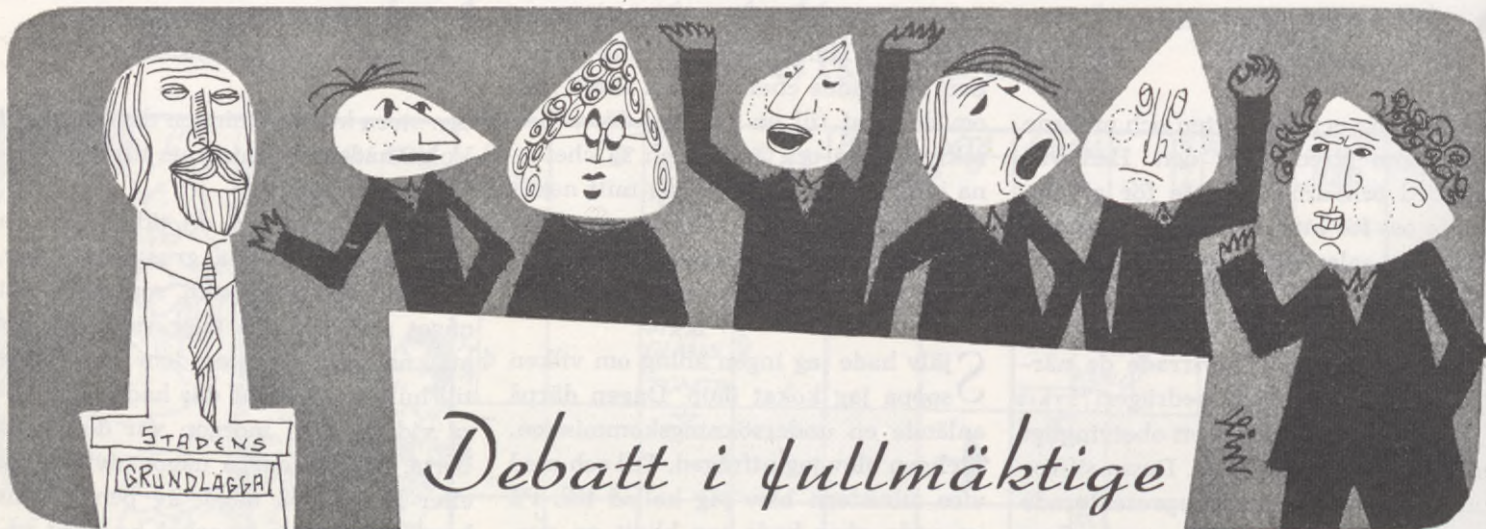
TÄVLINGSREGLER

Bildkorsordet handlar som sig bör om julen. Det löses på samma sätt som alla andra bildkryss, och vi tror inte att det är alltför svårt. I de övre prickade (grå) rutorna skall ni skriva något som jultomten alltid brukar fråga, och i de nedre rutorna skall det bli ett rim, som har med granen att göra.

Lösningarna måste vara Status redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 januari 1958. Tävlingsbrevet skall vara märkta med ordet "Bildkorsord". Varje kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange namn och fullständig adress.

Fyra priser utdelas: 1:a pris 25 kr, 2:a pris 15 kr, 3:e pris 10 kr, 4:e pris 5 kr.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status' februarinumner 1958.

Debatt i fullmäktige

Vi råkade komma med på en debatt hos stadsfullmäktige i X-köping och noterade åtskilliga spridda yttranden om den planerade statyn över stadens grundläggare. Det märkliga var att samtliga talare mer eller mindre omedvetet kom att blanda in citat ur kända dikter och visor i sina inlägg. Frågan är nu om Ni kan identifiera dem alla — och författarnamnen ska vi be om också!

Gösta Knutsson.

1 Hr Johansson (h): Jag upprepar vad jag alltid har sagt: statyn skall stå framför kyrkan. När du står invid kyrkan om kvällen — tycker du inte då att det är något som fattas? Ropar inte helt enkelt denna vår stads gamla centrum efter vingslagen från det förgångna i form av en staty över allas vår grundläggare?

2 Hr Eek (fp): Det förvånar mig att herr Johansson som är en kyrkans man vill blanda samman stadens grundläggare, känd för krig och örlog, med den frid som omger eller i varje fall bör omge vår kyrka. Nej, statyn skall stå i stadsträdgården. Omgiven av vallmoblom och lilja och pion kommer den att bli en attraktion för alla turister och ej blott för kyrkobesökare.

3 Hr Pershammar (s): Jag är häpen över att herr Johansson så helt har slagit om i placeringsfrågan. Jag minns så väl när herr Johansson och jag hade sällskap på tåget från Stockholm för ett år sen — det var en sommardag. På förmiddan steg vi av tåget, och vi sa båda: Här ska statyn stå, på stationsplan, bland syrenerna. Jag står fortfarande fast vid den åsikt jag då uttryckte. Tack för ordet.

4 Hr Blixt (k): Jag yrkar avslag på hela statyn. Jag talade med vår stads-kassör-ska nyss — hon har inga pengar kvar, sa hon, och inte vet hon när det kommer några in. Ska vi då slösa med alldeles onödiga utgifter? Avslag.

5 Hr Hjalme (s): I viss mån skulle jag kunna hålla med herr Blixt. Vår ekonomi är inte lysande — men å andra sidan får vi inte alldeles bortse från våra historiska minnen. Kunde man inte tänka sig en enklare byst i stadshusets trappuppgång? Jag vet en konstnär som gärna skulle åta sig uppdraget för en billig penning, om han blev anmodad. Jag minns en sammankomst vi hade här för flera år sen — jag minns den som i går — och då gick också herr Johansson in för så att säga bystlinjen.

6 Hr Johansson (h): Det är beklämmande att höra herr Hjalme här göra reklam för sin systerson, som aldrig har lyckats komma in på Konstakademin och som enligt allmän uppfattning är en minst sagt medelmåttig skulptör. Och till herr Pershammar skulle jag vilja säga det att man har rätt att ändra åsikt. Till herr Hjalme säger jag: Vår stad och vår landsända må vara fattig — må så vara — men för mig är det en bjudande plikt att också vår bygd i nord vördar sina historiska minnen. Hellre då strama in på något annat håll.

7 Hr Sprutte (fp): Jag ville gärna instämma med herr Eek. Stadsträdgården är den naturliga platsen för ett konstverk som detta. Jag säger till damer och herrar fullmäktige: Kom, låt oss pröva på herr Eeks förslag. Vi kan sätta upp en attrapp och se hur den tar sig ut. Det kostar inget, i varje fall inte mycket.

8 Hr Pershammar (s): Beträffande herr Hjalmes släkting, så får jag säga att han enligt min mening är en utmärkt konstnär och en bra pojke, som vår stad bör uppmuntra. Får jag lämna några blommor till honom, vill jag gärna göra det inför sittande fullmäktige. Tack för ordet.

★

Det gäller alltså

att identifiera de åtta olika dikterna (visorna) och deras författare. Tävlingskuverten, som måste vara märkta "Debatt i fullmäktige", skall vara Status' redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 januari 1958. (Endast en tävlingskupong får finnas i varje kuvert.) Lösningen och pristagarnas namn meddelas i Status' februarinummer 1958.

Följande priser

utdelas till de först öppnade rätta lösningarna: första pris 100 kr, andra pris 50 kr, tredje pris 25 kr, fjärde pris 15 kr och femte pris 10 kr. Dessutom blir det tre priser i form av gratisprenumeration på Status under ett år.

TÄVLINGSKUPONG	
Dikter:	Författare:
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.
8.	8.
Namn:	
Adress:	

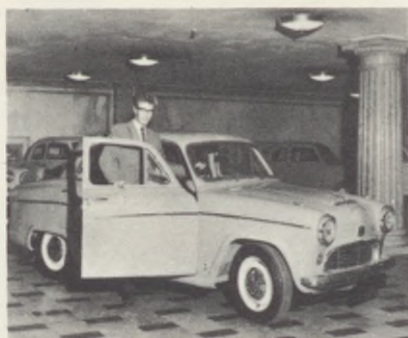

De lungsjukas
konvalescenthem har
tillsammans
192 vårdplatser
med 50.000
vård dagar per år
hemmen är utrustade
för studie- och
terapiverksamhet

Konvalescentvård
vinter och
sommar
på åtta hem
som drivs av de
lungsjukas
organisationer

STÖD DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUNDS VERKSAMHET

- Förebyggande åtgärder
- God sjukvård
- Värdig eftervård
- Effektiv arbetsvård

Han gjorde det
genom att köpa en lott
i riksförbundets lotteri
och blev en av dem
som vann en bil
i 1957 års DLR-lotteri

Kanske ERT

LYCKOKORT

V. g. v.

Sv
Allmänheten
fol.

AUSTIN BILAR

i De Lungsjukas Riksförbunds Rikslotteri 1958

1:a vinst Personbil Austin A 95

2-4 vinst Personbil Austin A 55

5-10 vinst Personbil Austin A 35

1.990 andra värdefulla vinster, bl. a.

Monarscoot - Hushållsassistent

Moped Rex - Bordsservis Rörstrand

2.000 vinster som passar alla åldrar

Sammanlagd vinstsumma 150.000 kronor

Frankeras
med
20-öres
frimärke

Härmed rekvideras st. lotter à 2 kr
samt dragningslista à 25 öre att sändas omkring
1 februari 1958 mot postförskott + porto.

Namn:

Adress:

Var god texta!
Sänd ej pengar med denna rekv. STATUS 12/57

DLR-Lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

**BILDA FAMILJEKEDJA!
LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU!**

10 lotter — dragningslista gratis
20 lotter — dessutom portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar hela familjens vinstchans!